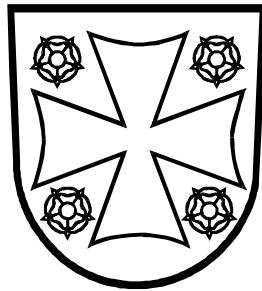

Meidän kirkko

Osallisuuden yhteisö

**Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategiaa vuoteen 2015 laatineen
työryhmän mietintö**

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto
Sarja C 2007:10

Kirkkohallitus
Helsinki 2007

ISSN 1237-6973

Yliopistopaino

Kirkkohallitukselle

Kirkon perustehtävä ja sanoma pysyvät. Sen elämän ja toiminnan ytimessä ovat jäsenet, tavalliset kristityt. Voidakseen toteuttaa tehtävänsä muuttuvassa ajassa kirkon on kehitettävä toimintaansa ja rakenteitaan. Niitä uudistamalla ennakoitaan tulevaa ja vastataan ihmisten ja muuttuvan toimintaympäristön haasteisiin. Ajatukset siitä, kuinka kirkon tulisi toteuttaa tehtävänsä vuoteen 2015, voidaan kiteyttää strategiaksi.

Kirkon tulevaisuuden rakentamiseen tarvitaan Jumalan armo ja kirkon tehtävän toteuttamiseen sitoutuneet erilaiset ihmiset. Edessä on yhteinen prosessi. Sitä varten Kirkon strategia 2015 -työryhmä on laatinut kaksi dokumenttia. Strategia, *Meidän kirkko. Osallisuuden yhteisö*, sisältää kaikkein keskeisimmän aineiston: kirkon perustehtävän määrittelyn, kirkon arvot, vision tulevaisuuden kirkosta ja kirkon toiminnan suuntaviivat vuoteen 2015. Samanniminen mietintö tarkastelee strategian eri osia laajemmin.

Nyt käsillä oleva mietintö sisältää kirkon strategian teologiset lähtökohdat, kirkon olemuksen ja perustehtävän pohdinnan (luku 1). Tämän jälkeen analysoidaan kirkon toimintaympäristön muutosta (luku 2). Kirkon arvot ja niiden luonne selvitetään luvussa kolme. Kuva kirkosta (luku 4) sisältää työryhmän vision siitä, millainen *meidän kirkko, osallisuuden yhteisö* on vuonna 2015. Toimenpidealueet ja toiminnan suuntaviivat (luku 5) perustuvat siihen, mitä edeltävissä luvuissa on todettu.

Kirkkohallituksen 29.11.2005 asettaman työryhmän puheenjohtajana on toiminut piispa Simo Peura ja jäseninä kansainvälisen työn johtaja Pauliina Arola (varapuheenjohtaja), kirkkoherra Juanita Fagerholm-Urch, filosofian maisteri Leena Huima, kirkkoneuvos Seppo Häkkinen, hallintojohtaja Matti Ilveskoski, johtaja Kimmo Kääriäinen, lääninrovasti Jaana Marjanen, toiminnanjohtaja Antti Pentikäinen (varapuheenjohtaja), tutkija Olli-Pekka Vainio ja toimituspäällikkö Anneli Vartiainen. Työryhmän sihteerinä on toiminut Kirkon tutkimuskeskuksen tutkija Harri Palmu.

Työryhmä on halunnut toimia mahdollisimman avoimesti ja osallistavasti. Se on käynyt strategian luonnoksista laajaa keskustelua ja kerännyt palautetta internetissä, kirkkopäivillä ja tapaamisissa seurakuntalaisten, luottamushenkilöiden ja henkilöstön kanssa hiippakunnissa, seurakunnissa ja kirkollisissa järjestöissä sekä kirkon keskushallinnossa. Työryhmä on kuullut eri asiantuntijoita. Se on kokoontunut 14 kertaa.

Tavoitteena on ollut strategia, jossa tehdyt valinnat saavat konkreettisen muodon paikallistason suunnitelmissa. Näin työryhmä on halunnut kannustaa seurakuntia, hiippakuntia, kirkon keskushallinnon yksiköitä ja kirkollisia järjestöjä strategiseen työskentelyyn. Se antaa suuntaviittoa ja strategisten tavoitteiden asetteluun ja kannustaa valintoihin, jotka johtavat meidän kirkkomme, osallisuuden yhteisön toteutumiseen.

Strategiatyöryhmän rinnalla on samanaikaisesti työskennellyt kaksi muuta työryhmää. Toinen on valmistellut kirkon keskushallinnon uudistamista ja toinen seurakuntarakenteen uudistamista. Strategiatyöryhmä on ottanut huomioon näiden työryhmien valmistelut. Tästä syystä hallintoa ja taloutta käsitellään mietinnössä toimintaa suppeammin.

Työryhmän näkemyksen mukaan kirkon strategiatyö on luonteeltaan prosessi. Se käynnistyi työryhmän nimittämisestä ja eteni keskusteltaessa strategian luonnoksista. Työryhmä on kiitollinen prosessin aikana saamastaan monenlaisesta palautteesta. Olemme pyrkineet hyödyntämään sitä parhaan kykymme mukaan. Prosessi jatkuu.

Helsingissä 14. päivänä joulukuuta 2007

Simo Peura
piispa, puheenjohtaja

Pauliina Arola
kansainvälisen työn
johtaja

Juanita Fagerholm-Urch
kirkkoherra

Leena Huima
filosofian maisteri

Seppo Häkkinen
kirkkoneuvos

Matti Ilveskoski
hallintojohtaja

Kimmo Kääriäinen
johtaja

Jaana Marjanen
lääninrovasti

Antti Pentikäinen
toiminnanjohtaja

Olli-Pekka Vainio
tutkija

Anneli Vartiainen
toimituspäällikkö

Harri Palmu
tutkija, sihteeri

SISÄLLYS

1 KIRKON OLEMUS JA TEHTÄVÄ	3
2 KIRKKO MUUTTUVASSA TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ	5
2.1 Globaalit muutokset	5
2.2 Uskontotilanne ja ekumenia.....	7
2.3 Väestömuutokset ja maahanmuutto	9
2.4 Uskonnollisuus muutoksessa	11
2.5 Kirkon jäsenyys	12
2.6 Kirkon toiminta	22
2.7 Kirkon henkilöstö	23
2.8 Kirkon talous	26
2.9 Kirkon hallinto	26
2.10 Skenaarioita toimintaympäristöstä vuoteen 2030.....	30
3 KIRKON ARVOT	35
4 KIRKKO VUONNA 2015	37
5 STRATEGISET SUUNTAVIIVAT VUOTEEN 2015	38
5.1 Hengellinen elämä vahvistuu.....	38
5.2 Huolehdimme heikommista ja kannamme maailmanlaajaa vastuuta.....	40
5.3 Vahvistamme kirkon jäsenyyden merkitystä	41
5.4 Viemme viestiä.....	42
5.5 Rakenteet ja talous palvelemaan toimintaa	43
5.6 Kirkon uudistuminen jatkuu.....	44

1 KIRKON OLEMUS JA TEHTÄVÄ

Kristillinen kirkko on olemassa, jotta meissä syntyisi usko pyhään kolmiyhteiseen Jumalaan ja rakkaus lähimmäisiimme.

Jumala loi ihmisen toteuttamaan rakkauden kaksoiskäskyn vaatimusta: rakastamaan Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistään niin kuin itseään. Maailmassa on aina ollut ihmisiä, joiden elämää on kantanut usko ja jotka ovat tunnustaneet Luojansa tahdon hyväksi ja oikeaksi.

Jeesus Nasaretilainen kokosi lähes kaksi tuhatta vuotta sitten ympärilleen oppilasjoukon ja opetti heille Isänsä tahdon. Kun ristillä kuollut Mestari ilmestyi oppilailleen, heidät valtasi ilo ja heissä heräsi uusi toivo. Jeesukseen uskovista alkoi muodostua yhteisö, joka ymmärsi olevansa osallinen ikuisesta elämästä ja alkoi julistaa sanomaa Kristuksen ylösnousemisesta. Näin he toteuttivat Jeesuksen antamaa lähetyskäskyä: ”Menkää siis ja tehkää kaikki kansat opetuslapsiksi kastamalla heitä Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen ja opettamalla heitä noudattamaan kaikkea, mitä minä olen käskenyt teidän noudattaa ja katso, minä olen teidän kansanne kaikki päivät maailman loppuun asti.” (Matt. 28:18–20).

Apostolien julistuksen seurauksena monet uskoivat ja heidät kastettiin Jeesuksen Kristuksen nimeen. Kristittyjen lukumäärä kasvoi ja kirkko alkoi järjestyä ja saada muotoa. Kristittyjen yhteisölle on sen historian alusta saakka ollut tunnusomaista *keskinäinen yhteys, osallisuus*. Yhteinen usko liittää ihmiset Kristukseen ja toisiinsa. He kokoontuvat yhteiseen jumalanpalvelukseen ja viettävät yhteistä ateriaa, pyhää ehtoollista. Keskinäinen huolenpito on yhteyden näkyvä merkki. Alkuaikojen kristityt tunnettiin siitä, että he välittivät toisistaan (Ap. t. 2:42–47; 4:32–37).

Kirkko on aina olemukseltaan hengellinen yhteisö. Se on avoin kaikille keskenään erilaisille ihmisille ja tahtoo vastata hengelliseen etsintään. Kirkossa osallisuus pyhään kolmiyhteiseen Jumalaan saa näkyvän ja yhteisöllisen muodon. Se merkitsee myös Jumalan luomistyön hyvyksien jakamista muiden kanssa, jotta kaikki tulisivat niistä osallisiksi.

Kristillisen kirkon tehtävä on kutsua ihmisiä pelastukseen. Jotta usko Kristukseen syntyisi ja vahvistuisi, kirkko kertoo sanomaa Jeesuksen kuolemasta ja ylösnousemuksesta, kastaa Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen, kutsuu ehtoollispöytään ja julistaa syntien anteeksiantamista. Usko merkitsee synnin rikkoman Jumala-yhteyden palautumista ja uskallusta luottaa Jumalan armoon. Usko avaa kristityn silmät näkemään, että hän on kaiken aikaa Jumalan hyvyyden vaikutuspiirissä. Luottaessaan Herraansa ihminen tunnustaa Raamatun Jumalan Pelastajakseen ja osoittaa hänelle kiitollisuutta saamastaan avusta.

Kirkon tehtävä on myös kutsua jokaista noudattamaan elämässään Jumalan tahtoa. Kultaisen säännön ja kymmenen käskyn tulee ohjata valintojamme muuttuvassa maailmassa. Kun Jumalaan uskotaan ja luotetaan, rohkeus luopua omasta edusta kasvaa. Toisen ihmisen hätä koskettaa

ja lähimmäinen saa etusijan. Usko alkaa synnyttää hyviä tekoja. Niitä Jumala luoduiltaan odottaa.

Kirkon tehtävä ja olemus kietoutuvat erottamatta toisiinsa. Kirkko on todellinen kirkko vain, jos se hoitaa perustehtävänsä: julistaa evankeliumia ja huolehtii sakramenteista. Kirkon jäsenet tarvitsevat toisiaan voidakseen uskoa ja elää kristittyinä. *Osallisuuden yhteisönä* kirkko on avoin kaikille ja toimii vuorovaikutuksessa ympäröivän maailman kanssa.

Kirkko on olemukseltaan samalla kertaa hengellinen ja inhimillinen. Sillä on paikallinen ilmenemismuotonsa ja maailmanlaaja ulottuvuus. Kirkon näkyvä, inhimillinen ja paikallinen ilmenemismuoto on se yhteisö, jonka välityksellä Jumala toimii. Tahto olla osallisuuden yhteisö merkitsee jokaiselle kirkolle jatkuvaa haastetta suunnitella, järjestää ja arvioida toimintaansa niin, että sen toimialueella kuuluu pelastuksen sanoma ja toteutuu lähimmäisen hyvä. Osallisuuden yhteisönä kirkon tulee kehittää työtään niin, että mahdollisimman moni löytää uskon merkityksen ja oman paikkansa kirkon toiminnassa elämäntilanteensa mukaisesti. Suomen evankelis-luterilainen kirkko on osa maailmanlaajuisista kristillistä kirkkoa. Sen tehtävä on tuoda armo arkipäivään ja luoda yhteyttä Pyhän Jumalan ja syntisten välille.

Kirkkomme kuuluu luterilaiseen kirkkoyhteisöön ja sen käsitys uskon sisällöstä ja kirkon elämästä on ilmaistu *Raamatussa ja luterilaisissa tunnustuskirjoissa*. Toiminnan ulkoisista ilmenemismuodoista säädetään *kirkkolaisissa ja kirkkojärjestyksessä*. Niiden mukaan ”kirkko julistaa Jumalan sanaa ja jakaa sakramenteja sekä toimii muutenkin kristillisen sanoman levittämiseksi ja lähimmäisenrakkauten toteuttamiseksi” (KL 1:2).

Kirkkomme ei voi valita eikä määritellä annettua tehtäväänsä toiseksi. Se kuitenkin toteuttaa perustehtävänsä muuttuvassa maailmassa. Kehittäessään toimintaansa kirkon tulee ottaa huomioon toimintaympäristönsä muutokset ja käyttää järkeä, harkintaa ja inhimillistä viisautta. Näin tehdessään kirkkomme on toivottavasti entistä käyttökelpoisempi Jumalan toiminnan välikappale.

Edellä kuvattu käsitys Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tehtävästä voidaan ilmaista näin: Kirkon tehtävä on johtaa ihmisiä pelastukseen ja tuoda Jumalan armo ja rakkaus arkipäivään. Kirkko on olemassa, jotta usko Kristukseen syntyisi. Se kokoaa ihmiset yhteen kasvamaan kristittyinä. Se rohkaisee heitä välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta sanoin ja teoin. Se tuo itsekkyuden, väkivallan ja ahneuden läpäisemään maailmaan Jumalan hyvyyttä, oikeutta ja toivoa.

Kirkon tehtävä on kutsua ihmisiä armollisen Jumalan yhteyteen, tuoda elämään kestävä perusta ja rohkaista välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta.

2 KIRKKO MUUTTUVASSA TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ

Kirkon toimintaympäristön muutokset ovat kiihtyneet viimeisten vuosikymmenten aikana. Vaikka kirkolla on edelleen vahva asema, luterilaisen yhtenäiskulttuurin aika on ohi. Globaalit vaikutteet muokkaavat yhä enemmän jälkimodernia suomalaista yhteiskuntaa.

2.1 Globaalit muutokset

Globalisaatio ja maailmantalous

Maailmanlaajuisesti on tunnistettavissa kaksi keskeistä toimintaympäristön muutossuuntaa, jotka vaikuttavat suomalaiseen yhteiskuntaan. Ensinnäkin tavaroiden, pääomien, rahan, ihmisten, ideoiden, kulttuurien ja arvojen virta yli rajojen lisääntyy. Toiseksi maapallon eri osien keskinäinen riippuvuus lisää vuorovaikutusta ja yhteistyötä tuotannossa, taloudessa, viestinnässä ja ihmisten välisessä toiminnassa.

Maailmantalouden integraatio edistää kokonaistalouden kasvua ja kiristää kilpailua. Talouden kehitys on jopa siinä määrin pääomavetoista, että kansalliset teolliset taloudet ovat murtumassa ja uusi kansainvälinen sijoittajakeskeinen rahatalous on nousemassa esiin. Maailmanlaajuinen työnjaon muutos koskettaa kaikkia kansainväliselle taloudelle avautuneita maita. Vanhoissa teollisuusmaissa perinteisen teollisuuden osuus taloudellisesta tuotannosta ja työllisyydestä vähenee ja palvelutoimialojen merkitys kasvaa. Monikansallisten yritysten rooli suurenee samalla kun kansallisvaltioiden merkitys vähenee.

Suomi on kuulunut globalisoitumisen nettohyötyjiin. Kansainvälinen kauppa sekä tiede- ja kulttuuriyhteistyö ovat edistäneet Suomen menestystä. Hyvinvointiyhteiskuntaa ja sen rakenteita ei olisi ollut mahdollista ylläpitää ilman vientiteollisuutta. Samalla Suomi on tullut yhä riippuvaisemmaksi muusta maailmasta.

Globaalit työmarkkinat lisäävät kilpailua osaajista. Nämä liikkuvat entistä enemmän sinne, missä heidän osaamiselleen on kysyntää. Samalla osaajien ja ei-osaajien välinen ero kasvaa ja samalla kasvavat myös tuloerot. Kehittyneenä maana Suomi on menettänyt ja menettää perinteisen teollisuuden työpaikkoja. Tulevina vuosina korkeaa teknologiaa ja osaamista vaativaa tuotantoa siirtyy yhä enemmän sinne, missä on kehittyvät markkinat. Kiina-ilmiotä seuraa Intia ja sen jälkeen vuorossa ovat todennäköisesti useat väkirikkaat kehitysmaat. Näillä muutoksilla on huomattava merkitys Suomen työllisyyteen ja kilpailukykyyn.

Maailmanlaajuinen köyhyys

Köyhyys haastaa kirkon teologiaa, toimintatapaa ja käsitystä toimintaympäristöstään yhä voimakkaammin. Puolet maailman ihmisistä yrittää tulla toimeen alle kahdella eurolla ja heistä miljardi 75 sentillä päivässä. 800 miljoonaa ihmistä näkee koko ajan nälkää, ja heistä yhdeksän

miljoonaa kuolee vuodessa nälän seurauksena. Miljardi ihmistä elää ilman puhdasta vettä, minkä seurauksena mm. 1,8 miljoonaa lasta menehtyy ripuliin joka vuosi.

Köyhyys liittyy osaltaan kansainvälisiin rakenteisiin. Kahvi- ja kaakaoviljelmillä – jotka ovat monen kehitysmaan tärkeimpiä vientituotteita ja monen teollisuusmaan elintasotuotteita – lähes joka kolmas työntekijä on lapsi. Länsimaiden talouskasvun ja kulutuksen kääntöpuolena ovat resurssien saamiseen liittyvät konfliktit. Kansainvälisen kaupan pelisäännöt on usein rakennettu suosimaan vapaakauppaa, joka ei suojaa riittävästi kehitysmaiden omaa tuotantoa ja kehittymistä. Kaupan rakenteet saattavat olla suoranaisesti epäoikeudenmukaisia. Esimerkiksi ulkomailla tuotettu ja vientituilla polkuhintaan maahantuotu maitojauhe on monissa kehitysmaissa paikallisten maidontuottajien maitoa halvempaa. Ilmastonmuutos johtuu pääosin teollisuusmaiden aikaansaamista hiilidioksidipäästöistä. Se on jo aiheuttanut vakavia ongelmia ihmisille kaikkein köyhimmässä ja äärimmäisten luonnonolosuhteiden maissa.

Globaalin oikeudenmukaisuuden tavoittelemisessa on kysymys valmiudestamme arvioida toimintaamme. Kirkon ja kristittyjen on pohdittava, ovatko he valmiita luopumaan jostain ja asettamaan oikeudenmukaisuuden toteutumisen ja köyhyyden vähenemisen toimintansa päämääräksi. Kirkon mahdollisuutena on varmistaa etelän äänen kuuluminen kansainvälisessä päätöksenteossa. Tämä edellyttää toimivia suhteita etelän kirkkoihin.

Kestävän kehityksen vaatimus tulee vaikuttamaan entistä enemmän tuleviin valintoihin. Elinympäristöä koskevien ratkaisujen tulee olla ekologisesti kestäviä, taloudellisesti kannattavia, yhteiskunnallisesti oikeudenmukaisia ja kulttuurisesti arvokkaita.

Yhteiskuntarakenteet

Globalisaatio vaikuttaa yhteiskuntakehitykseen ja ihmisten arkeen. Välimatkat supistuvat, ihmisten väliset yhteydet laajenevat, kansainvälinen yhteistyö lisääntyy ja tiedonvälitys tehostuu. Yksittäisellä ihmisellä on yhä enemmän valinnan mahdollisuuksia koulutuksessa, työmarkkinoilla ja kuluttajana. Samalla yksilön elämään vaikuttavat ilmiöt monimutkaistuvat. Monen tekijän samanaikainen, tauotta jatkuva muutos, talouselämän kasvava haavoittuvuus, työelämän epävakaus ja kulttuuristen jännitteiden lisääntyminen rasittavat ihmisen sopeutumiskykyä. Tiedon määrä kasvaa eksponentiaalisesti ja yksilö altistuu jatkuvalla tietotulvalle. Kun yhä useampi työtehtävä on ajasta ja paikasta riippumaton ja viestintäteknikka tekee mahdolliseksi olla aina tavoitettavissa, työn ja vapaa-ajan raja hämärtyy. Ihmisen henkiset voimavarat ja psyykinen kapasiteetti joutuvat kasvavan kuormituksen kohteeksi. Perheen ja työelämän yhteensovittaminen on yhä haasteellisempaa.

Erilaiset arvomaailmat ja kulttuurit kohtaavat entistä useammin. Vanhat ja uudet arvot elävät rinnakkain. Käsite ”suomalainen kulttuuri” sisältää jatkossa yhä moninaisempia aineksia.

Viestintärakenteet muuttuvat nopeasti. Yhteiskunnan toiminnot, tiedotus ja palvelut siirtyvät yhä enemmän internet-pohjaiseen verkkoon, joka on koko ajan saatavilla. Tiedonkulun nopeus ja

reaaliaikaisuus muuttavat ihmisten työtä ja sosiaalisia suhteita. Toiminta verkostojen moninaisuudessa antaa entistä enemmän mahdollisuuksia uudelle luovuudelle. Avoimuuteen, jakamiseen ja vapaaseen tiedonvälitykseen perustuva toimintatapa tarjoaa uusia mahdollisuuksia niille, jotka osaavat yhdistää uudella tavalla asioita ja kehittää innovaatioita.

Ihminen elää yhä tiiviimmässä vuorovaikutuksessa koneiden kanssa, ja tämä muuttaa myös ihmistä. Samalla kun vuorovaikutus lisääntyy, se pinnallistuu. Inhimillisen vuorovaikutuksen sekä inhimillistä kypsymistä tukevien ja turvaa synnyttävien ihmissuhteiden ja yhteisöjen tarve kasvaa. Tällä on erityisen suuri merkitys lasten ja nuorten hyvinvoinnille.

Teknologia tarjoaa uusia osallistumisen mahdollisuuksia. Verkkopohjainen yhteiskunta ja sen tarjoamat uudet käyttäytymistavat ja vuorovaikutusmuodot muuttavat kulttuuria ja kulttuuriympäristöä. Teknologialla on tärkeä merkitys kulttuuriperinnön tallentajana ja sen saatavilla pitäjänä. Kulttuuri, teknologia ja ihminen kytkeytyvät toisiinsa uusilla tavoilla. Tämän seurauksena syntyy uudenlaisia yksilöllisen, yhteisöllisen ja sosiaalisen toiminnan muotoja.

Taukoamaton, monien tekijöiden samanaikainen ja osin mullistava muutos rasittaa ihmisten sopeutumiskykyä. Vuorovaikutustaitojen lisäämiseen, monikulttuuriseen osaamiseen, elinikäiseen oppimiseen, mielen hyvinvointiin, mielenterveyden tukemiseen ja henkisten voimavarojen vahvistamiseen tulee kiinnittää huomiota ja suunnata voimavaroja. Näin on mahdollista välttää kasvava syrjäytyminen ja vieraantuminen. Jatkuvan muutoksen keskellä on tärkeää tiedostaa, että ihminen tarvitsee myös jotakin pysyvää. Arvokkaiden asioiden säilymisestä ja muuttumattomuudesta on huolehdittava.

Suomalainen kulttuurin perustalta on hyvä ottaa vastaan tulevaisuuden haasteet. Demokraattinen hyvinvointivaltio, jolla on kykyä selviytyä, muuttua ja kehittyä, säilyttää arvonsa kansainvälisesti. Kehitystä vahvistaa luottamuksen ja luotettavuuden perinne. Suomalainen tasa-arvo ja tasavertaisuus ovat vahvuuksia. Historian, pysyvyyden ja muutoksen oikea tasapaino ovat tärkeitä.

(Lähde: FinnSight 2015 paneelien raportit. Tieteen, teknologian ja yhteiskunnan näkymät. Suomen Akatemia ja Tekes, 2006.)

2.2 Uskontotilanne ja ekumenia

Maailman 6,6 miljardin väestöstä oli kristittyjä noin kolmannes (33,2 %) vuonna 2007. Muslimeja oli 20,6, hinduja 13,4 ja uskonottomia 11,9 prosenttia. Kiinalaisperäisten uskomusten kannattajia ja buddhalaisia oli molempia vajaat kuusi prosenttia. Kansanuskontojen kannattajia oli neljä prosenttia ja ateisteja runsaat kaksi prosenttia. Uusien uskontojen kannattajia oli vajaat kaksi prosenttia ja juutalaisia 0,2 prosenttia. Eniten on kasvanut muslimien määrä.

Kristittyjen väestöllinen painopiste on siirtynyt etelään. Euroopassa kirkkojen jäsenmäärät ovat olleet laskussa, kun taas Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa ja osissa Aasiaa kirkot ovat kasva-

neet voimakkaasti. Nopeimmin ovat kasvaneet roomalaiskatolinen kirkko ja perinteisten protestanttisten kirkkojen ulkopuolelle syntyneet helluntailaiset, karismaattiset tai evankelikaaliset seurakunnat ja kirkot.

Aasian ja Afrikan kirkot ovat viime vuosikymmeninä laajentaneet lähetystyötään. Samanaikaisesti Euroopassa kirkkojen lähetystyö on säilynyt entisellään tai supistunut. Tämä koskee erityisesti perinteisiä protestanttisia kirkkoja. Taloudellisten mahdollisuuksien parantuessa jotkut aasialaiset kirkot ovat suunnanneet voimavaroja työntekijöiden lähettämiseen eri puolille maailmaa. Aasialaisten ja amerikkalaisten kirkkojen lähetystyö on ollut aggressiivista ja vaikeuttanut paikallisten kristittyjen elämää etenkin muslimialueilla.

Muuttunut tilanne on aiheuttanut länsimaisille lähetysjärjestöille sopeutumisiongelmiä. Niistä polttavimpia ovat tasavertaiseen yhteistyöhön liittyvät kysymykset, etelän nöyryyttävä taloudellinen riippuvuus pohjoisen rikkaista kirkoista, etelän kirkkojen laajeneva lähetystyö Euroopassa, kirkkojen identiteetti ja itseymmärrys, kristinuskon uhkaava pirstoutuminen sekä lähetystyön ja kirkkojen kehitysavun suhde.

Lähetystyön kontekstiin on kaikkialla oleellisesti vaikuttanut kirkon ja lähetyksen suhteen uudelleen arviointi. Länsimaiset kirkot ovat joutuneet uudelleen lähetystilanteeseen, kun kirkosta eroaminen on saanut laajat mittasuhteet. On jouduttu perusteellisesti pohtimaan, mikä on kirkko ja sen perustehtävä maailmassa. Tässä prosessissa kirkon missionaarinen luonne ja identiteetti on alkanut jälleen avautua. Vuorovaikutus etelän vireiden kirkkojen kanssa on vahvistanut pohjoisen kirkkojen missionaarisuutta. Kirkon missionaarisuutta haastaa kristinuskon uhkaava pirstoutuminen tuhansien riippumattomien kirkkojen ja villin karismaattisuuden levitessä.

Muuttoliikkeiden myötä Eurooppaan on syntynyt uusia maahanmuuttajien seurakuntia ja jumalanpalvelusyhteisöjä. Euroopan vanhojen kirkkojen oman elinvoiman vuoksi on tärkeää, että ne osaavat toivottaa maahanmuuttajien jumalanpalvelusyhteisöt yhteyteensä.

Ekumenia

Kristinuskon alueellisen painopisteen muutokset tuovat uusia haasteita kristikunnan ykseyttä tavoittelevalle ekumeeniselle liikkeelle. 1900-luvun jälkipuoliskolla kirkkojen ykseyspyrkimysten aktiivisimpia toimijoita ovat olleet läntisten teollisuusmaiden protestanttiset kirkot. Länsieurooppalaisten luterilaisten, reformoitujen ja anglikaanisten kirkkojen mahdollisuudet vaikuttaa ekumeenisessa liikkeessä voivat kuitenkin olla heikkenemässä. Kylmän sodan päättyminen vapautti itäisen Euroopan ortodoksiset kirkot aktiivisiksi toimijoiksi. Tämä koskee niin ekumeenista liikettä kuin kirkkojen yhteiskunnallista profilia. Venäjän ortodoksisella kirkolla on Länsi-Euroopassa useita seurakuntia, ja se ottaa aktiivisesti kantaa eurooppalaiseen arvokeskusteluun.

Roomalais-katolinen kirkko on entistä vahvemmin mukana maailmanlaajuisessa ekumeenisessa liikkeessä. Se ei ole Kirkkojen maailmanneuvoston jäsen. Vaikka sillä ja ortodoksisilla kirkoilla

on edelleen jännitteitä, niiden lähentyminen opillisissa ja eettisissä kysymyksissä saattaa voimistaa protestanttien yhteyspyrkimyksiä Euroopassa. Seurauksena voi olla kirkkopoliittinen pyrkimys yhteisen ”yleisprotestanttisen” identiteetin korostamiseen erona katoliseen kirkkoon. Yhteys katoliseen kirkkoon on luterilaisille yhä merkittävämpi ekumeeninen tehtävä. Nykyaikainen tiedonvälitys nostaa esiin keskushenkilöitä. Rooman piispalle annetaan läntisen kristikunnan kasvot hänen puhuessaan esim. kristinuskon ja islamin suhteista. Paavin puheet ja kirjoitukset saavat paljon julkisuutta myös Suomessa, jossa katolisen kirkon jäseniä on muuten vähän.

Kansainvälinen helluntailiike on sata vuotta vanha, mutta 2000-luvun alkaessa se on kasvanut yhdeksi merkittävimmistä tekijöistä maailmanlaajuisessa kristikunnassa. Helluntailiikkeestä vaikutteita saaneita karismaattisia kristittyjä arvioidaan olevan jopa puoli miljardia. Karismaattisuus on neljäs suuri kristikunnan haara katolisen, ortodoksisen ja protestanttisen rinnalla. Suurin osa karismaatikoista vaikuttaa perinteisten kirkkokuntien, erityisesti katolisen kirkon sisällä. Helluntailaisuuden voimakas kasvu Afrikassa, Aasiassa ja Etelä-Amerikassa tulee muuttamaan kristikunnan globaaleja piirteitä. Helluntailaisuuden, samoin kuin katolisen kirkon, odotetaan osallistuvan yhä enemmän ekumeenisten järjestöjen toimintaan.

Pohjoismaiden ja Baltian luterilaiset kirkot sekä Britannian ja Irlannin anglikaaniset kirkot allekirjoittivat vuonna 1996 Porvoon julistuksen. Siitä on muodostunut näiden kirkkojen merkittävä side. Yhteistyö anglikaanien kanssa on syventynyt. Luterilaiset seurakunnat suurimmissa kaupungeissamme järjestävät säännöllisesti englanninkielisiä jumalanpalveluksia anglikaanisen kirkon kanssa.

Pohjoismaisten kirkkojen keskinäinen yhteys on edelleen tärkeää. Pohjolan ekumeeninen instituutti jatkaa lakkautetun Pohjoismaiden ekumeenisen neuvoston perinteitä. Itämeren alueen luterilaisten yhteistyö on viimeisen kymmenen vuoden aikana laajentunut Baltian kirkkojen saatua takaisin kansainväliset toimintaedellytyksensä. Baltian ja Skandinavian kirkoilla on silti huomattavia eroja.

2.3 Väestömuutokset ja maahanmuutto

Suomessa kuten muissakin kehittyneissä maissa väestönkasvu on hidasta. Ikääntyneiden osuus kasvaa nopeasti 2010-luvulla. Työvoimaa tarvitaan erityisesti palvelu- ja hoiva-aloille sekä korkeaa koulutusta vaativiin tehtäviin. Suomessa työkäisten vastuu lapsista, vanhuksista ja muista työelämän ulkopuolella olevista tulee korostumaan. Huoltosuhte kasvaa jyrkemmin kuin useimmissa muissa Euroopan maissa. Hoiva- ja terveystalveluiden kysyntä lisääntyy nopeasti. Ikääntymisen seurauksena kulutuksen rakenne muuttuu merkittävästi.

Suomalaisten muuttaminen paikkakunnalta toiselle on ollut vilkasta 1990-luvun lamavuosien jälkeen. Vuonna 2006 kunnasta toiseen muutti yli 286 000 henkeä. Kuntien väliset muutot ovat suuntautuneet pääasiassa Etelä-Suomen suurille kaupunkiseuduille. Samalla Suomi on entisestään kaupungistunut. Lähes kaksi kolmasosaa suomalaisista asuu kaupunkimaisissa kunnissa. Muuttoliike on vaikuttanut seurakuntien voimakkaaseen erilaistumiseen. Se on lisäksi aiheutta-

nut muuttovoittopaikkakunnilla asuttopulaa, asuntojen hintojen nousua ja julkisten palvelujen ylikuormitusta. Muuttotappiopaikkakunnilla on syntynyt toisenlaisia ongelmia, kun verotulot pienenevät ja palvelut vähenevät. Alueellisesta eriarvoisuudesta on tullut vakava yhteiskunnallinen ongelma.

Kuntien määrän odotetaan jatkossa vähenevän tuntuvasti. Tästä on seurauksena seurakuntien määrän väheneminen. Seurakuntatyölle tämä merkitsee kasvavia haasteita alueilla, joilta yhteiskunta palveluineen vetäytyy.

Saman kunnan sisällä muutto on ollut kaksinkertaista kunnasta toiseen muuttamiseen verrattuna. Saman kunnan alueella muuttajia on vuosittain yli puoli miljoonaa. Etenkin suuremmissa kaupungeissa tämä merkitsee seurakunnan vaihtumista.

Suomen ulkomaalaisväestö lähes nelinkertaistui 1990-luvulla. Ulkomaalaisväestön kasvu on edelleen jatkunut. Vuoden 2006 lopussa Suomessa oli yli 120 000 ulkomaalaista.

Taulukko 1. Suurimmat ulkomaalaisryhmät Suomessa vuosina 1990–2006 (Tilastokeskus).

Maa, jonka kansalaisuus:	1990	1995	2000	2006
Venäjä	.	9 700	20 600	25 300
Viro	.	8 400	10 800	17 600
Ruotsi	6 100	7 000	7 900	8 300
Somalia	44	4 000	4 200	4 600
Kiina	300		1 700	3 400
Irak	100	1 300	3 100	3 000
Ulkomaiden kansalaisia yhteensä	26 300	68 600	91 100	121 700

Suomen uskonnollinen kartta on muuttunut enemmän kuin virallisten rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien jäsenmäärät osoittavat. Venäläisväestö on nostanut ortodoksien määrän suuremmaksi kuin viralliset tilastot antavat ymmärtää. Venäjällä kirkkoon ei rekisteröidytä jäseneksi samalla tavoin kuin Suomessa. Monet Suomeen muuttaneet, ortodokseiksi kastetut ovat jatkaneet tätä käytäntöä ja jääneet uskonnollisten yhdyskuntien ulkopuolelle.

Islaminuskoisten määrä on kasvanut, vaikka monet islamilaiset maahanmuuttajat eivät ole liittyneet islamilaisyhteisöjen jäseniksi. Rekisteröityihin islamilaisseurakuntiin kuuluu vajaat 5 000 jäsentä. Uskontotilastojen ulkopuolella on arviolta yli 30 000 muslimia. Islaminuskoiset ovat todennäköisesti suurin ei-kristillinen ryhmä Suomessa. Tarkkaa islaminuskoisten maahanmuuttajien määrää on mahdoton tietää, koska maahanmuuttajat rekisteröidään kansalaisuuden, kielen ja syntymämaan eikä uskonnollisen yhdyskunnan mukaan. Islaminuskoisista maista tulevien

voidaan olettaa pääsääntöisesti olevan islaminuskoisia. Joukkoon mahtuu myös kyseisistä maista tulevia uskonnollisten vähemmistöjen edustajia, joista suurin osa on kristittyjä. Kirkolla on haaste löytää keinoja kristittyjen maahanmuuttajien kutsumiseksi yhteyteensä.

Ulkomaalaisten ikärakenne poikkeaa selvästi koko maan väestön ikärakenteesta. Lapsia ja työikäisiä on paljon. Ulkomaalaistaustaisten määrään sisältyy tästä syystä huomattava kasvupotentiaali tulevana vuosikymmeninä. Kirkon on yhä useammin kohdattava ja kutsuttava yhteyteensä niitä, jotka tulevat toisenlaisesta uskonnollisesta ja kulttuurisesta perinteestä.

2.4 Uskonnollisuus muutoksessa

Suomalaisten uskonnollisuus on muuttanut muotoaan. Uskonnollisiin instituutioihin kuulumisen on vähentynyt, osallistuminen perinteiseen uskonnolliseen toimintaan on pitkällä aikavälillä laskenut selvästi, ja kirkon eri uskonkäsityksiin uskoviensa osuus on laskenut. Tästä huolimatta uskonnon subjektiivisessa merkityksessä ei ole tapahtunut vastaavia muutoksia. Suomalaiset uskovat ”jollain tavoin” siinä missä ennenkin. Rukoilemisaktiivisuus on säilynyt ennallaan. Suomalalaisten näkemyksissä Jumalan tärkeydestä ei ole tapahtunut muutosta.

Muutokset ilmentävät uskonnon yksityistymistä ja yksilöllistymistä. Moderni pelastuksen etsintä on vetäytynyt yksityiselle elämänalueelle, ja elämän tarkoituksen etsintä nähdään yksilön omana asiana. Ihmiset rakentavat itse oman yksilöllisen ja mielekkään elämäntarkoituksen tarjolla olevista aineksista. Valinnat tapahtuvat yhä vähemmän perinteisten uskonnollisten auktoriteettien vaikutuspiirissä. Yhtenä syynä tähän on se, ettei uskontoa enää peritä siinä määrin vanhemmilta kuin aiemmin. Yhä useampi luo itse oman uskonnollisen identiteettinsä henkilökohtaisen etsinnän kautta. Uskonnossa on kyse yhä enemmän kokemuksesta ja sosiaalisista suhteista kuin sukupolvelta toiselle siirretystä traditiosta. Erityisen selkeästi tällainen avoin asennoituminen erilaisiin maailmankatsomuksellisiin aineksiin näyttäytyy nuorilla ja nuorilla aikuisilla. Heille kirkko ei ole ainoa uskonnollinen auktoriteetti, vaan aineksia omaan maailmankatsomukseen voidaan poimia avoimesti eri lähteistä. Sama trendi näkyy siinä, että yhä pienempi osa suomalaisista mieltää itsensä luterilaiseksi. Alle 25-vuotiaista vain 44 prosenttia pitää itseään luterilaisena, vaikka kristittynä itseään pitäviä on lähes yhtä paljon kuin muissa ikäryhmissä.

Suomalaisten uskonnollisuutta tarkastelevat tutkimukset osoittavat, että uskonnollisuus ei ole häviämässä suomalaisten elämästä. Uskonnollisuus kansanomaisessa, yksilön omista tarpeista nousevassa muodossa tulee olemaan tärkeä osa niin nuorten kuin vanhempien ikäluokkien elämää. Tästä kertoo esimerkiksi se, että suomalaiset rukoilevat nykyisin aivan yhtä aktiivisesti kuin neljännesvuosisata sitten. Tarve löytää vastauksia elämäntarkoituksiin on kaikissa ikäryhmissä ja väestöryhmissä vahvaa. Suomalaiset kaipaavat omiin keskeisiin elämäntilanteisiinsa kirkollisia toimituksia. Erilainen elämäksellinen toiminta kiinnostaa vahvasti.

Kirkolliset ja hierarkkisesti jäsenyneet uskonnollisuuden muodot, kuten jumalanpalvelusosallistuminen tai tiukka opillinen sitoutuminen kirkkoon auktoriteettina, ovat menettäneet asemansa. Tästä kertovat perinteisen kirkollisen osallistumisen lasku, lisääntynyt avoimuus muita

uskontoja kohtaan ja heikentynyt sitoutuminen kirkon oppiin. Keskeisiin kristinuskon oppeihin uskovien osuus on vähentynyt kautta linjan. Kirkon tunnustamaan oppiin sitoutumisessa tapahtuneet muutokset ovat osa institutionaalisen uskonnollisuuden heikentymistä. Uskonto yksityistyy ja monimuotoistuu. Kehitystä luonnehtii selvemmin kirkollisen auktoriteetin heikentyminen kuin maallistuminen. Tämä näkyy selvimmin pääkaupunkiseudulla.

Suomalaisten julkinen uskonnonharjoitus on kansainvälisesti vertaillen vähäistä. Se on selkeästi vähentynyt 1900-luvulla siitä lähtien, kun asiasta on ollut saatavilla vertailukelpoista tietoa. *Gallup Ecclesiastica 2003* -tutkimuksen mukaan jumalanpalvelukseen osallistuu vähintään kerran kuussa kuusi prosenttia suomalaisista. Harvemmin mutta vähintään kerran vuodessa jumalanpalveluksessa käy 45 prosenttia suomalaisista. 19 prosenttia käy jumalanpalveluksessa harvemmin kuin kerran vuodessa ja 28 prosenttia sanoo, ettei ole osallistunut jumalanpalvelukseen lainkaan viime vuosina.

Yksityisessä uskonnonharjoittamisessa suomalaiset ovat aktiivisempia. Joka neljäs rukoilee päivittäin, 11 prosenttia vähintään kerran viikossa ja 35 prosenttia sitä harvemmin. Joka neljäs (28 %) ilmoittaa, ettei ole lainkaan rukoillut viime vuosina. Yli puolet suomalaisista lukee vähintään kerran vuodessa seurakuntalehteä tai muuta kristillistä lehteä. Joka kolmas lukee niitä vähintään kerran kuukaudessa. Puolet suomalaisista seuraa vähintään kerran vuodessa hengellisiä tai uskonnollisia ohjelmia televisiosta ja joka kolmas radiosta. Niin ikään joka kolmas lukee vähintään kerran vuodessa Raamattua.

Suomessa naiset ovat kaikissa ikäryhmissä uskonnollisempia kuin miehet. Erityisen suuri miesten ja naisten välinen ero on nuorten aikuisten keskuudessa. Alle 35-vuotiaista miehistä puolet näyttäytyy tilastojen valossa uskonnollisesti välinpitämättöminä ja passiivisina.

Kirkon erityisenä haasteena on kyetä vastaamaan ihmisten hengellisiin tarpeisiin ja yhdistää individualistinen uskonnollisuus kirkon olemukseen kuuluvaan yhteisöllisyyteen.

2.5 Kirkon jäsenyys

Valtaosa suomalaisista kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Sen läsnä oleva väestö oli vuoden 2006 lopussa 4 355 949 henkeä, mikä vastaa 82,5 prosenttia väestöstä. Kirkkoon kuuluvien osuus on alhaisin 40–49-vuotiaiden ikäryhmässä. Eniten kirkkoon kuuluvia on kaikkein vanhimmissa ikäryhmissä sekä rippikouluikäisten ja sitä hieman vanhempien keskuudessa. Yli 80-vuotiaista kirkkoon kuuluu 90 prosenttia, 15–19-vuotiaista lähes 90 prosenttia. Kirkkoon kuuluvien osuus ikäryhmissä muodostaa lähes U-muotoisen käyrän, jossa pohjana ovat keski-ikäiset. Kaikissa ikäryhmissä naisia kuuluu suhteellisesti enemmän kuin miehiä.

Moniin Euroopan maihin verrattuna Suomi on uskonnollisesti poikkeuksellisen yhtenäinen, ja uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvien osuus on keskimääräistä korkeampi. Viisikymmentä vuotta aiemmin osuus oli kymmenen prosenttiyksikköä korkeampi.

Taulukko 2. Suomen väestö uskonnollisen yhdyskunnan mukaan 1920–2006 (Tilastokeskus).

Vuosi	Luterilaisia %	Ortodokseja %	Muita %	Rekisteröityihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomia %	Tuntematon %
1920	98,1	1,6	0,3	0,03	-
1930	96,3	1,9	0,3	1,5	-
1940	95,9	1,8	0,3	2,0	-
1950	95,1	1,7	0,4	2,7	0,1
1960	92,4	1,4	0,6	5,5	0,1
1970	92,4	1,3	0,6	5,2	0,5
1980	90,3	1,1	0,7	7,8	0,1
1990	87,9	1,1	0,8	10,2	0
2000	85,1	1,1	1,1	12,7	0
2004	83,7	1,1	1,2	14,0	0
2005	83,1	1,1	1,2	14,6	0
2006	82,5	1,1	1,3	15,1	0

Suomen toiseen kansankirkkoon, ortodoksiseen kirkkokuntaan, kuului 1,1 prosenttia suomalaisista (n. 58 000 jäsentä). Muihin rekisteröityihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuului yhteensä reilu prosentti suomalaisista. Jäsenmäärältään suurimpia ovat Jehovan todistajat (n. 18 000 jäsentä), Suomen Vapaakirkko (n. 14 000 jäsentä) ja Katolinen kirkko Suomessa (n. 9 000 jäsentä).

Suomalaisista 15,1 prosenttia ei kuulu mihinkään rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan. Heidän määränsä on hiljalleen noussut. On huomattava, että uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomuus ei välttämättä tarkoita, että yksilö olisi ”ei-uskonnollinen” tai ”uskonnoton”. Kirkkomonitor 2004 -tutkimuksen mukaan uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomista 37 prosenttia pitää itseään kristittyinä. Luterilaisena itseään pitää joka viidennes uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomista. Uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomien lukuun sisältyy myös rekisteröimättömiin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvia, kuten helluntalaisia ja islaminuskoisia. Helluntaiseurakuntien jäseniä on noin prosentti suomalaisista ja islaminuskoisia arviolta 0,5 prosenttia.

Kirkkoon kuulumisen syyt

Tärkeimpiä kirkkoon kuulumisen syitä ovat kirkolliset toimitukset, kaste, avioliittoon vihkiminen ja hautaan siunaaminen, sekä se, että kirkko ylläpitää hautausmaita. Yhdeksän kymmenestä evankelis-luterilaisen kirkon jäsenestä pitää niitä tärkeinä jäsenyyden syinä. Muita tärkeitä syitä ovat mahdollisuus toimia kummina ja se, että kirkko ylläpitää kirkollisten juhlayhien kristillistä perinnettä ja opettaa oikeita elämänarvoja lapsille ja nuorille. Kirkon tekemää työtä vanhusten ja vammaisten auttamiseksi pidetään usein perusteena omalle jäsenyydelle. On merkille pantavaa,

että kaikkien edellä mainittujen syiden merkitys kirkon jäsenyydelle on vahvistunut 2000-luvun aikana.

Mahdollisuutta toimia kummina pitää tärkeänä jäsenyyden perusteena 89 prosenttia, neljä vuotta sitten 84 prosenttia. Kirkollista vihkimistä arvostaa 87 prosenttia, neljä vuotta sitten 84 prosenttia. Kastetta pitää nyt tärkeänä 91 prosenttia, aiemmin 88 prosenttia. Valtaosa (86 %) kirkon jäsenistä pitää tärkeänä sitä, että kirkot ovat avoinna niitä varten, jotka haluavat hiljentyä tai rukoilla. Kirkon tarjoamaa sielunhoitoa pidetään tärkeänä.

Kirkon avustustoiminta koti- ja ulkomailla koetaan tärkeäksi kirkkoon kuulumisen syyksi. Kahdeksalle suomalaiselle kymmenestä (84 %) on tärkeä syy, että se auttaa vanhuksia ja vammaisia. Lähes yhtä suuri osa (78 %) pitää kirkkoon kuulumisen syynä sitä, että se auttaa kolmannen maailman köyhiä. Köyhien ja syrjäytyneiden puolustamista julkisuudessa pitää tärkeänä yhtä moni (78 %).

Kolmelle neljäsosalle (77 %) kirkon jäsenistä se, että kirkko on osa suomalaista elämänmuotoa, on tärkeä kirkkoon kuulumisen syy. Vielä suurempi osa (88 %) pitää merkityksellisenä sitä, että kirkko ylläpitää kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kirkkoja ja kirkkomaita.

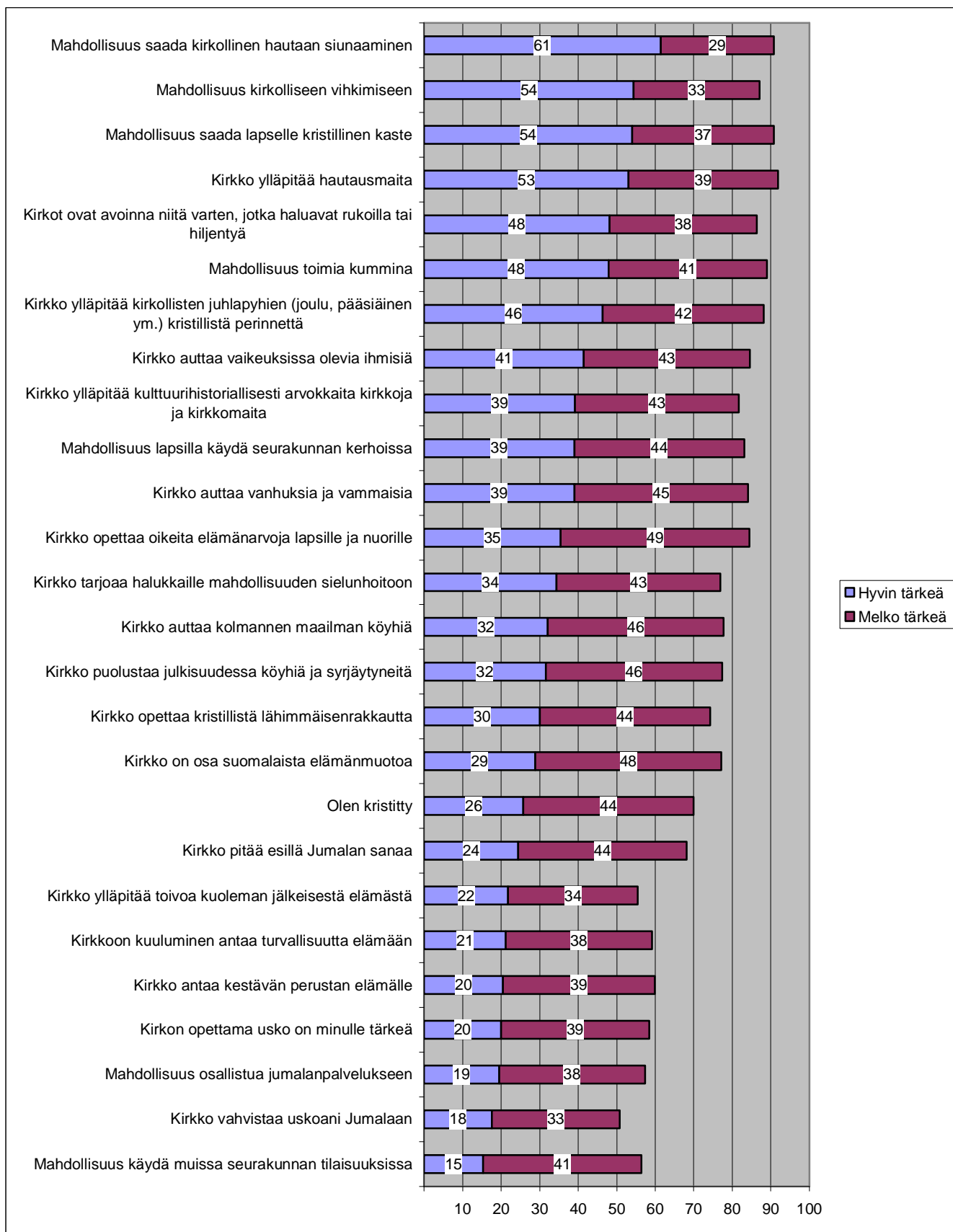
Puolet kirkon jäsenistä pitää kirkon merkitystä oman uskon vahvistajana tärkeänä syynä kirkkoon kuulumiselle. Kirkon merkitys uskon vahvistajana koettiin vuonna 2007 tärkeämmäksi syyksi kirkkoon kuulumiselle kuin 1990-luvun alussa. Yli puolet kirkon jäsenistä pitää mahdollisuutta osallistua jumalanpalveluksiin merkityksellisenä jäsenyydelleen.

Kirkkoon kuulumisen syissä korostuvat ennen kaikkea kirkon yhteisöä tukevat tehtävät. Näitä ovat tradition ylläpitäminen siirtymäriittien kuten kasteen ja hautaan siunaamisen välityksellä ja eri tavoin ihmisistä ja erityisesti heikoista huolehtiminen. Erilaiset kirkon yhteisöä vahvistavat tehtävät nähdään aiempaa tärkeimpinä. Ne ilmenevät kahdella ulottuvuudella: yhtäältä kirkolta odotetaan tukea perheyhteisölle, toisaalta siltä odotetaan tukea kansallisesti ja sen odotetaan palvelevan koko Suomen kansaa. Kansallista yhteisöä, kaikkia suomalaisia ja erityisesti heikoimmassa asemassa olevia suomalaisia tukevat asiat tulevat ilmi myös kysyttäessä, mitä kirkon työmuotoja suomalaiset pitävät tärkeimpinä. Näitä ovat työ vanhusten ja vammaisten parissa sekä nuorisotyö.

Kirkkoon liittyminen ja kirkosta eroaminen

Kirkkoon liittyneiden määrässä on ollut lievää aaltoliikettä. Liittyneiden määrä oli pääosin hitaassa kasvussa 1970-luvun alkuvuosista lähtien, mutta kääntyi laskusuuntaan 1990-luvun lopulla. Nuoret aikuiset ovat sekä aktiivisimpia kirkosta eroajia että aktiivisimpia kirkkoon liittyjiä. Kirkkoon liitytään erityisesti kirkollisten toimitusten – rippikoulun, häiden ja lasten kastamisen – yhteydessä. Maahanmuuttajien lapset muodostavat merkittävän kirkkoon liittyjien joukon.

Kuvio 1. Evankelis-luterilaisen kirkon jäsenten kirkkoon kuulumisen syyt. Gallup Ecclesiastica 2007.

Kirkosta eroaminen on ollut vilkasta vuodesta 2003 lähtien, jolloin eroaminen nousi lähelle 1990-luvun lamavuosien lukuja. Puhuttiin uuden uskonnonvapauslain aiheuttamasta ”eroapiikistä”, jonka odotettiin menevän ohi. Näin ei kuitenkaan tapahtunut. Kirkosta eronneiden määrä pysyi korkeana myös vuosina 2004 ja 2005. Vuonna 2006 saavutettiin kaikkien aikojen korkein taso, kun kirkosta erosi 35 000 suomalaista. Määrä vastaa 0,8 prosenttia kirkon jäsenistä.

Kirkosta eroaminen on ollut selvästi yleisempää kaupunkiseurakunnissa kuin maaseudulla. Suhteellisesti eroaminen on kasvanut maaseudulla lähes yhtä paljon kuin kaupunkiseurakunnissa. Hiippakuntien välillä on huomattavia eroja. Suhteessa hiippakunnan väkilukuun eronneita oli vuonna 2006 vähiten Porvoon (0,5 %) ja Lapuan (0,6 %) hiippakunnissa, eniten Helsingin (1,1 %) ja Tampereen (1,0 %) hiippakunnissa.

Hiippakuntien väliset erot kirkkoon kuulumisessa heijastavat yleisempiä eroja maan eri osien välillä. Kirkkoon kuuluvien osuus on selvästi alhaisin Helsingin hiippakunnassa (70,8 %). Espoon hiippakunnassa kirkkoon kuuluvien osuus on 78,9 prosenttia. Porvoon (89,2 %) ja Oulun (88,3 %) hiippakunnissa kirkkoon kuuluu lähes 90 prosenttia väestöstä. Osaksi kirkkoon kuulumisprosentin alhaisempi taso pääkaupunkiseudulla selittyy kasvaneella maahanmuuttajaväestöllä. Tästä seuraa, että kastettujen osuus syntyneistä on selvästi muuta maata alhaisemmalla tasolla.

Valtaosa kirkosta eronneista on 20–39-vuotiaita nuoria aikuisia. Vuonna 2006 heitä oli noin 70 prosenttia kirkosta eroajista. Kirkosta eronneista oli miehiä 57 prosenttia, kun taas kirkkoon liittyneissä naisia ja miehiä oli lähes yhtä paljon. Vain pieni osa kirkosta eronneista liittyy toiseen uskonnolliseen yhdyskuntaan. Valtaosa eronneista jättäytyy uskonnollisten yhdyskuntien ulkopuolelle.

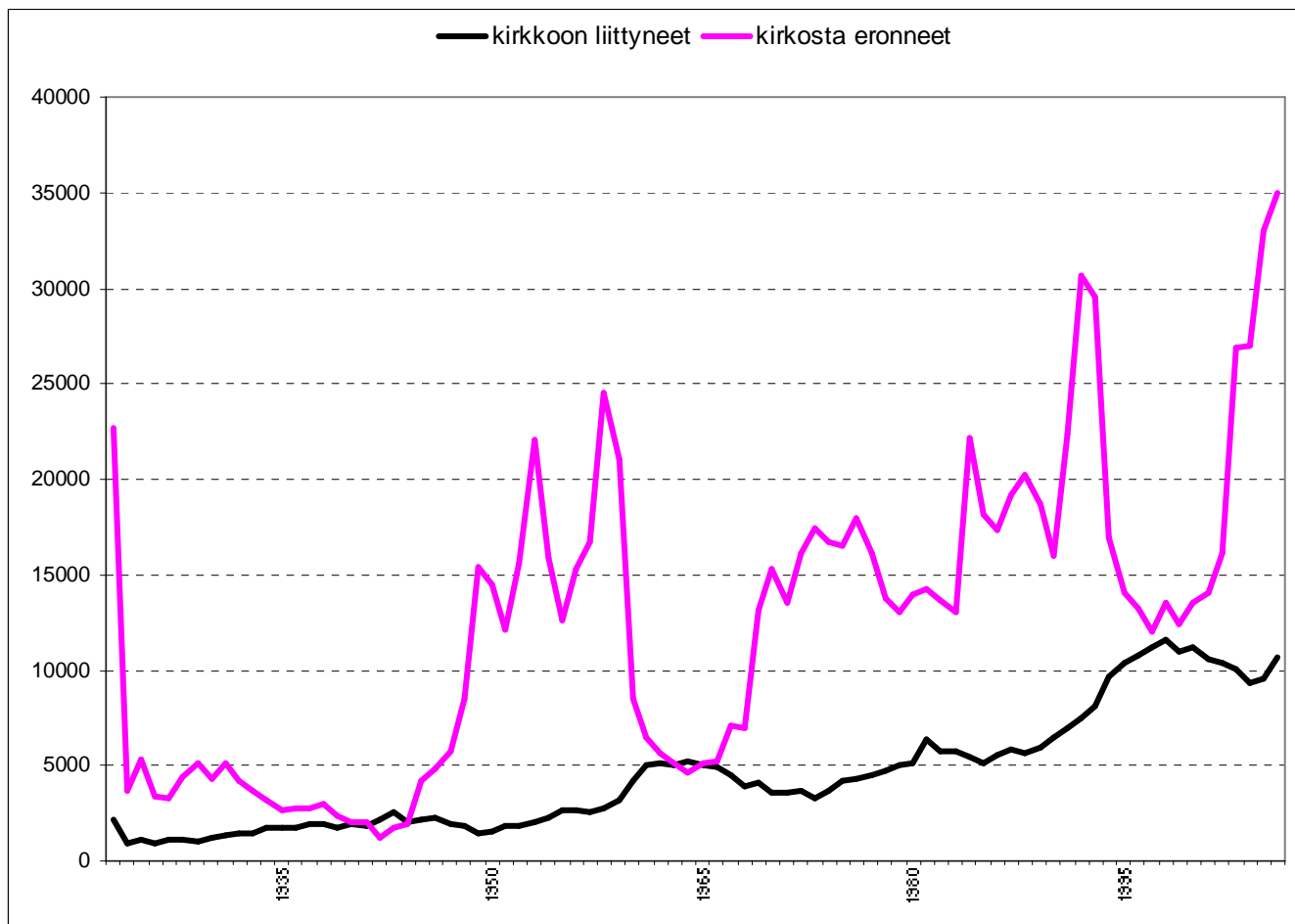
Kirkosta eroamisen taustalla on monenlaisia syitä. Yleisimmin erotaan siksi, ettei kirkolla koeta olevan henkilökohtaisesti riittävästi merkitystä. Nuorten aikuisten keskuudessa kyse ei ensi sijassa ole siitä, että kirkosta olisi kielteinen kuva tai kirkkoon oltaisiin pettyneitä. Enemmistöllä kirkosta eronneista nuorista aikuisista on myönteinen tai neutraali kuva kirkosta.

Kahdelle kolmesta kirkosta eronneesta nuoresta aikuisesta uskolla ei ole mitään tai juuri mitään merkitystä. Heillä kirkosta eroaminen vaatii usein jonkin ulkoisen kimmokkeen, kuten ärtymyksen kirkon kannanottoon. Vanhemmilla ihmisillä kirkosta eroamisen taustalla on henkilökohtaisia pettymyksiä. Taloudellisten syiden ja kirkollisveron merkitys on lamavuosien jälkeen vähentynyt.

Kirkosta eroaa myös voimakkaasti uskonnollisia ja uskoa tärkeänä pitäviä, jotka eivät koe löytävänsä paikkaa kirkosta ja kaipaavat toisenlaista uskonnollista yhteisöä. Heitä on kirkosta eronneista noin joka kymmenes. Kirkosta eroaa siis sekä sellaisia, jotka pitävät uskoa tärkeänä, mutta eivät löydä mielekästä paikkaa kirkosta, että sellaisia, jotka eivät katso uskovansa riittävästi kokeakseen jäsenyyden mielekkääksi. Lisäksi erotaan sen vuoksi, että kirkko koetaan liian suvaitsemattomaksi, konservatiiviseksi ja epätasa-arvoiseksi. Vastaavasti kirkosta erotaan – tosin

määrällisesti selvästi harvemmin – siksi, että kirkko koetaan liian liberaaliksi, sallivaksi ja ajan henkeä myötäileväksi.

Kuvio 2. Kirkosta eronneiden ja kirkkoon liittyneiden määrät vuosina 1923–2006.

Toiset odottavat kirkolta selkeitä ja vahvasti perinteessä pysyviä kannanottoja, toiset puolestaan aikaan mukautumista ja suvaitsevaisuutta. Toiset odottavat suurempaa kuuliaisuutta Raamatun käskyille kokonaisuudessaan, toiset puolestaan lähimmäisenrakkauden korostamista. Kummal-lakin ryhmällä on taipumus ajatella, että toisin tavoin ajatteleva tulkitsee Raamattua yksipuoli-sesti.

Kirkon toiminnassa on paljon henkilökohtaisesti hyvin merkityksellisiä tilanteita, joihin kohdis-tuu suuria odotuksia. Jos odotukset eivät täyty, pettymykset ovat suuria. Kirkosta eronneista noin joka viides on pettynyt kirkkoon henkilökohtaisesti merkityksellisessä tilanteessa. Nämä kokemukset liittyvät usein kirkollisiin toimituksiin, erityisesti omaisen siunaustilaisuuteen ja hautausmaiden ylläpitoon. Mukana on kirkkoon työnantajana pettyneitä ja kirkolta apua toivo-neita, mutta sitä vaille jääneitä. Monelle pettynelle ero on ollut henkilökohtaisesti hyvin vaike-aa ja raskasta. Moni korostaa eronneensa kirkosta ja paikallisseurakunnasta, ei Jumalasta eikä uskosta.

Vaikka kirkosta eroaminen on lisääntynyt, valtaosa on sitoutunut kirkon jäsenyyteen. Heille kirkosta eroaminen ei ole minkäänlainen vaihtoehto. Kaksi kolmesta kirkon jäsenestä ei ole edes ajatellut kirkosta eroamista. Heistä enemmistö ei voisi ajatella eroavansa kirkosta missään olosuhteissa. 17 prosenttia suomalaisista on joskus ajatellut kirkosta eroamista, mutta on aina päätynyt siihen, ettei se tule kysymykseen. Hieman yli kymmenes pitää kirkosta eroamista mahdollisena, neljä prosenttia uskoo todennäköisesti eroavansa joskus. Naiset ovat miehiä sitoutuneempia kirkon jäsenyyteen. *Gallup Ecclesiastica 2007* -tutkimuksen mukaan naisista 45 prosenttia ei voisi ajatella eroavansa kirkosta missään olosuhteissa, miehistä reilu kolmannes (36 %).

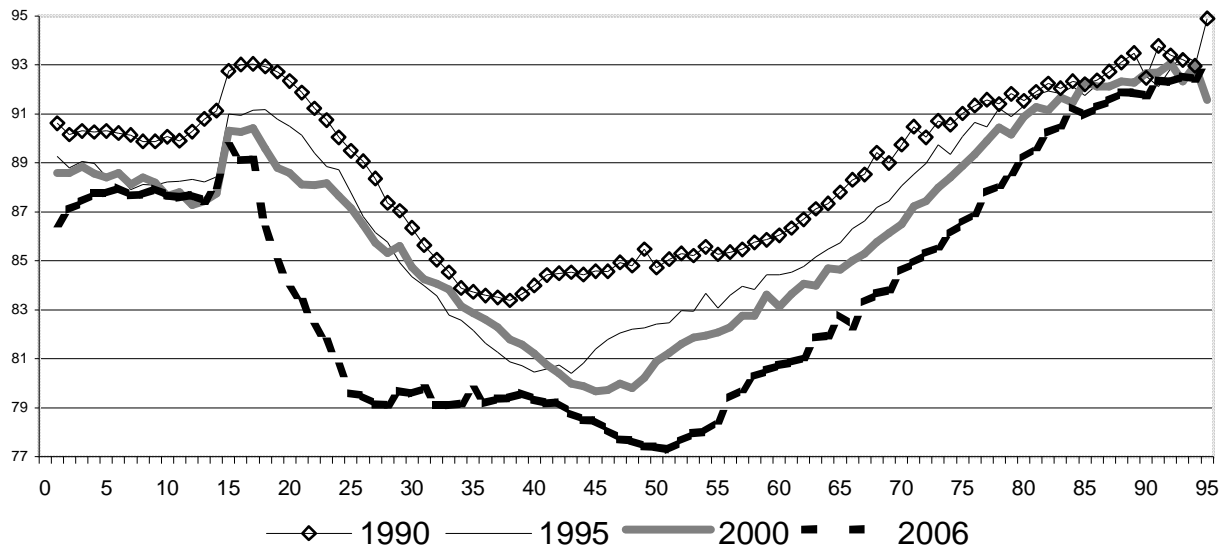
Nuoret aikuiset haasteena

Nuoret aikuiset ovat erityinen haaste. Kirkolla ja sen jäsenyydellä ei ole nuorille siinä määrin merkitystä kuin vanhemmille. Alle 25-vuotiaista vain joka viides ei voisi kuvitella eroavansa kirkosta, ja joka viides suunnittelee kirkosta eroamista. Nuorten ja nuoren aikuisten yleinen asennemaailma on haastava kirkon jäsenyyttä ajatellen. Kirkolla ei ole nuorten keskuudessa samanlaista auktoriteettiasemaa kuin vanhemman väestön keskuudessa. Nuoret eivät koe, että kirkon jäsenyys tai kirkossa käyminen olisi itsestään selvää tai ”kunnan kansalaisena” elämisen edellytys.

Nuorille ja nuorille aikuisille on ominaista pyrkimys rakentaa uskonnollista identiteettiä itsenäisesti, erillään kodin perinteisestä uskonnollisuudesta. He eivät kuvaa omaa uskonnollisuuttaan auktoriteettien määrittämänä. Vanhemmille ikäpolville luterilaisuus on selkeästi suomalaisten kansalliseen identiteettiin kuuluva ominaisuus: kunnan suomalainen on myös luterilainen. Nuorten ja nuorten aikuisten keskuudessa luterilaisuudella ei ole samanlaista kansallistunteeseen liittyvää merkitystä. Nuoret näkevät itsensä vanhempia ikäpolvia avoimemmin ”eurooppalaisina” eikä vain ”suomalaisina”.

Vaikka kirkosta eroamisluvut ovat kokonaisjäsenmäärään verrattuna kohtuullisen pieniä, jäsenmäärän lasku voi kiihtyä nopeasti. Koska valtaosa kirkosta eronneista on nuoria aikuisia, jatkossa yhä useammalta pariskunnalta puuttuu oikeus tulla vihityksi avioliittoon kirkollisesti. Vastedes on yhä enemmän vanhempia, joiden lapsia ei voida kastaa, koska kumpikaan vanhemmista ei kuulu kirkkoon. Nämä lapset voivat jäädä kodin ja seurakunnan hengellisen kasvatustyön ulkopuolelle. He puolestaan ovat seuraavan sukupolven vanhempia. Suurin muutos on siinä, että kirkkoon kuuluvien osuus nuorten ja nuorten aikuisten keskuudessa on huomattavasti laskenut. Viimeisten vuosien aikana pohja on painunut alemmas.

Kuvio 3. Kirkkoon kuuluvien osuus ikäryhmittäin vuosina 1990, 1995, 2000 ja 2006.

Seurakuntien toiminnan painopisteitä pohdittaessa ei voida lähteä siitä, että ikä on automaatti, joka aikanaan tekee ihmisestä uskonnollisemman. Tämä näkyy jo nyt vertailtaessa kirkkoon kuuluvien osuutta vanhempien ikäluokkien keskuudessa vuosina 1990–2006. Vaikka tämän päivän eläkeläiset ovat selvästi uskonnollisempia kuin tämän päivän nuoret aikuiset, ei ole mitään takuuta siitä, että kirkosta etäällä olevat nuoret aikuiset ”uskonnollistuisivat” tai ”kirkollistuisivat” ikävuosien karttuessa. Kirkkoon kuuluvien osuuden lasku nuorten ja nuorten aikuisten keskuudessa vaikuttaa jatkossa osuuden vähenemiseen vanhemmissa ikäluokissa. Nykyisten nuorten ja nuorten aikuisten asennemaailmassa ei ole kyse tiettyyn ikävaiheeseen liittyvistä ominaispiirteistä, vaan kulttuurin muutoksesta. Uskonnolliseen perinteeseen on vaikea palata, jos sitä ei ole koskaan ollutkaan.

Eri väestöryhmien asennemaailman ja uskonnollisuuden erot

Eri-ikäisten asennemaailmoissa on huomattavia eroja. Nuoret aikuiset ja suuret ikäluokat poikkeavat erityisen selvästi toisistaan. Nuoret ovat koulutettuja, itsenäiseen ajatteluun kykeneviä, eettisesti kriittisiä ja globaalisti verkostuneita. Samanaikaisesti 15–29-vuotiaiden asennemaailmassa korostuvat asiat, jotka liittyvät toisaalta tasa-arvoisen perhevastuun kantamiseen ja toisaalta nauttimiseen, hauskanpitoon, tapahtumien keskipisteessä olemiseen sekä voimakkaiden tunnekokemusten, jännityksen ja vaihtelun hakemiseen. Ikäryhmään kuuluvat elävät varsin vauhdikasta ja nautintohakuista elämää. Tämä ilmenee voimakkaana eteenpäin pyrkimisenä niin riskinottohalukkuuden kuin haasteiden etsimisenkin muodossa. Ikäryhmään kuuluu merkittävä osa nuoria, jotka peruskoulun päättymisen jälkeen ovat opiskelun ja työelämän ulkopuolella.

Suurten ikäluokkien asenteissa korostuvat oman elämän laajentaminen ja vastuullinen elämänsäsenne. Vastuullisuus liittyy yhteiskunnallisuuteen ja yhteiskunnan parantamiseen yhteisten tavoitteiden ja luonnosta huolehtimisen muodossa. Ikäryhmä arvostaa sekä perinteitä että järjestelmällisyyttä ja on valmis ottamaan henkilökohtaista vastuuta paremman yhteiskunnan kehittämiseksi. Vuosina 1945–1954 syntyneet kuuntelevat omia tunteitaan yhä voimakkaammin ja

kiinnostuvat oman elämän henkisestä puolesta. Ikäryhmän naisille erityisen tärkeää on kuunnella omia tunteita ja aistia herkästi omaa kehoa. He haluavat myös useammin miellyttää läheisiään. Miehillä taloudellinen turvallisuus on merkityksellisempää kuin naisilla. Miehet kaipaavat elämäänsä useammin kiinteitä kehyksiä, kun taas naiset suhtautuvat elämään joustavammin ja ovat avoimempia muutokselle.

Ikä muokkaa arvomaailmaa kahdella tavalla. Se sijoittaa ihmisen sekä tiettyyn elämänvaiheeseen että tiettyyn vaiheeseen historiassa, sukupolveen. Nämä kaksi tekijää liittyvät toisiinsa. Jokainen kokee kunkin elämänvaiheen tietyissä historiallisissa olosuhteissa. Arvomaailman muodostumisen kannalta on tärkeää, millaisissa kulttuurisissa ja yhteiskunnallisissa olosuhteissa lapsuuden ja nuoruuden sosialisatio tapahtuu.

Viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana minäkeskeisten arvojen asema on vahvistunut voimakkaasti globaalien ja kansallisten arvojen kustannuksella. Terveys, hyvät ihmissuhteet ja hyvä toimeentulo ovat nousseet selvästi korkeammalle suomalaisten arvopreferensseissä.

Kirkon työntekijöiden ja useimpien luottamushenkilöiden asennemaailma eroaa varsin paljon suomalaisten asennemaailmasta. Kirkon työntekijän ja luottamushenkilön arvo- ja asennemaailmaa luonnehtii yhteisöllinen vastuullisuus, pysyvyys ja perinteellisyys. Seurakuntien toiminnassa on aktiivisesti mukana pääasiassa niitä, joilla on samantyyppinen asennemaailma. Suurelle osalle suomalaisista tällainen asennemaailma on vieras. Erityisesti nuoret ja nuoret aikuiset ovat siitä kaukana.

Miehet ovat vähemmän uskonnollisia kuin naiset. Erityisesti nuoret miehet eroavat muusta väestöstä uskonnollisesti passiivisina. Heidän yleiset elämänasenteensa ovat kokonaisuudessaan monella tapaa uskonnollisuutta suosimattomia. Nuoret miehet ovat heikosti yhteisöllisiä ja arvoissa ja asenteissa korostuu minäkeskeisyys.

Pääkaupunkiseutu on uskonnolliselta ilmapiiriltään maallistuneempi kuin muu Suomi. Uskonnollisiin yhdyskuntiin sitoutuminen, opilliset uskomukset ja uskonnonharjoitus on muuta Suomea vähäisempää. Elämänasenteet pääkaupunkiseudulla ovat uskonnollisuudelle epäsuotuisampia kuin keskimäärin Suomessa. Kirkollisilla toimituksilla on pääkaupunkiseudulla vahva asema laskevasta trendistä huolimatta. Ne näyttävät olevan kirkosta etääntyneiden viimeinen side kirkkoon ja seurakuntaan ja samalla elämää jäsentäviä riittejä, joista halutaan pitää kiinni.

Uskonnollisuustyypit

Uskonnollisuutta mittaavien kriteerien pohjalta suomalaiset on mahdollista luokitella uskonnollisuustyypeihin. **Aktiiviseurakuntalaiset** (14 %) uskovat Jumalaan, osallistuvat aktiivisesti uskonnollisiin tilaisuuksiin ja rukoilevat viikoittain. He pitävät itseään uskonnollisina ja kokevat saavansa uskonnosta apua elämään. He uskovat perinteisiin kristillisiin opetuksiin. Aktiiviseurakuntalaiset ovat tyypillisesti yli 50-vuotiaita naisia. Kaikki aktiiviseurakuntalaiset eivät ole

evankelis-luterilaisen kirkon jäseniä. Lähes joka kolmas heistä on aktiivinen jossain muussa uskonnollisessa yhteisössä.

Perusseurakuntalaiset (35 %) edustavat tyypillistä suomalaista kirkkokansaa. He uskovat Jumalaan, käyvät uskonnollisissa tilaisuuksissa vähintään kerran vuodessa ja rukoilevat ainakin joskus, mutta eivät harjoita uskontoa yhtä säännöllisesti kuin aktiiviseurakuntalaiset. Heille on tyypillistä käydä kirkossa erityisinä juhlapäivinä kuten jouluna ja pääsiäisenä. Valtaosa heistä pitää itseään uskonnollisena ja kokee saavansa uskonnosta apua ja voimaa elämään. Perusseurakuntalaisia on tasaisesti kaikissa ikäryhmissä, mutta lähes kaksi kolmesta on naisia.

Passiiviset myönteiset (25 %) suhtautuvat myönteisesti uskonnollisiin asioihin, mutta eivät itse harjoita aktiivisesti uskontoa. He osallistuvat uskonnollisiin tilaisuuksiin harvemmin kuin kerran vuodessa ja rukoilevat ainakin joskus. He uskovat Jumalan olemassaoloon tai ovat siitä epävarmoja. Heidän mielestään kirkko pystyy jossain määrin antamaan vastauksia ajankohtaisiin kysymyksiin. Lähes jokainen heistä pitää tärkeänä, että syntymän, kuoleman ja avioliiton yhteydessä toimitetaan uskonnollinen toimitus. Tähän ryhmään kuuluvia on tasaisesti kaikissa ikäryhmissä, ja he ovat yhtä yleisesti miehiä kuin naisia.

Ei-uskonnollisten (16 %) ryhmään kuuluvat eivät usko Jumalaan eivätkä pääsääntöisesti käy koskaan uskonnollisissa tilaisuuksissa. Ne, jotka käyvät, osallistuvat uskonnollisiin tilaisuuksiin ainoastaan satunnaisesti joinakin erityisinä juhlapäivinä. Yhdeksän kymmenestä ei rukoile koskaan. Neljä viidestä ryhmään kuuluvasta pitää itseään ei-uskonnollisena ja joka viides vaakaumuksellisenä ateistina. Ryhmään kuuluvat eivät koe, että kirkko pystyy antamaan vastauksia tämän ajan kysymyksiin. Peräti puolet on sitä mieltä, että syntymän, kuoleman ja avioliiton yhteydessä tulee toimittaa uskonnollinen toimitus. Lähes kolme neljästä on miehiä. Ei-uskonnollisia on erityisen paljon nuorissa ikäluokissa.

Taulukko 3. Uskonnollisuustyyppien perusominaisuudet ja osuudet suomalaisista.

	Aktiivi- seurakuntalaiset	Perusseura- kuntalaiset	Passiiviset myönteiset	Ei- uskonnolliset	Muu tai ei tietoa
Usko Jumalaan	uskovat Jumalaan	uskovat Jumalaan	uskovat Jumalaan tai eivät osaa sanoa, uskovatko vai eivätkö	eivät usko Jumalaan	-
Osallistuminen uskonnollisiin tilaisuuksiin	vähintään kerran kuukaudessa	vähintään kerran vuodessa	harvemmin kuin kerran vuodessa	ei lainkaan tai vain erityisinä juhlapäivinä	-
Rukoilemisaktiivisuus	viikoittain	ainakin joskus	ainakin joskus	ei koskaan (90 %) tai vain satunnaisesti	-
% suomalaisista	14 %	35 %	25 %	16 %	10 %
% eurooppalaisista	25 %	23 %	22 %	19 %	11 %

2.6 Kirkon toiminta

Kuten edellä on käynyt ilmi, kirkko kohtaa edelleen valtaosan suomalaisista kirkollisissa toimituksissa. Niiden asema on erittäin vahva ja niitä arvostetaan. Seurakuntatyön kehittämiseksi on olemassa hyvät lähtökohdat toimitusten tarjoaman laajan kosketuspinnan kautta. Kirkolliset toimitukset eivät ole vain siirtymäriittejä, vaan niissä ollaan kirkon ydinsanomien ja perustehtävän äärellä. Niiden kautta tavoitetaan harvoin kirkossa käyvät. On kuitenkin huomattava, että kastettujen osuus syntyneistä on selvästi laskenut viimeisten vuosikymmenten aikana. Kirkollisesti vihittyjen osuus on viime vuosina suorastaan romahtanut.

Seurakuntien pääjumalanpalveluksiin osallistujien määrä on laskenut selvästi viimeisten vuosikymmenten aikana. Samaan aikaan osallistuminen muihin jumalanpalveluksiin on hieman nousut. Osanottajien kokonaismäärä on laskenut huomattavasti. Myös muihin seurakunnan tilaisuuksiin osallistuvien määrä on selvästi pudonnut.

Kirkko tavoittaa nuoret ikäluokat laajan kasvatustyön kautta edelleen hyvin. Lapsi- ja varhaisnuorisotyön toimintamuotoihin osallistuminen on kuitenkin viimeisten vuosikymmenten aikana ollut laskussa. Rippikoulu tavoittaa edelleen noin 90 prosenttia 15-vuotiaista. Se on seurakuntien nuorisotyön kulmakivi. Rippikoulun jälkeiseen isostoimintaan osallistuu noin kolmannes rippikoulun käyneistä, mutta nuorisotyöhön enää alle kymmenen prosenttia ikäluokasta. Kristillisellä kasvatuksella on keskeinen merkitys kirkon tulevaisuudelle. Sillä on yhteiskunnassa merkitystä, koska se vaikuttaa yhteiskunnan arvopohjaan. Monilla kirkon kasvatustyön työmuodoilla tavoitetaan paitsi lapset ja nuoret myös heidän vanhempansa.

Kirkon diakoniatyö tavoittaa vuosittain satoja tuhansia vaikeuksissa olevia ihmisiä. Asiakaskunnassa on ollut viime vuosina yhä enemmän työikäistä väestöä. Vaikka Suomen kansantalous on kasvanut, tuloerot ovat lisääntyneet ja syrjäytyneiden määrä on kasvanut. Väestön ikääntyminen tulee aiheuttamaan diakoniatyölle uusia ja kasvavia haasteita. Seurakuntien diakoniatyötä kuten kriisityötä, perheneuvontaa ja sairaalasielunhoitoa sekä kirkon kansainvälistä diakoniaa arvostetaan laajasti.

Kirkko tavoittaa jäseniään myös erilaisten viestimien kautta. Painomedian käyttö on laajaa, ja kirkolla on pitkäaikainen yhteistyö Yleisradion kanssa. Viestintäkentässä on viime vuosikymmeninä tapahtunut huomattavia muutoksia. Uudet viestimet tarjoavat kirkolle merkittävän mahdollisuuden vaikuttaa ja olla läsnä ihmisten arjessa.

Huomattava osa kirkon toiminnasta kanavoituu herätysliikkeiden ja kristillisten järjestöjen kautta. Yhteistyön syventämisen ja toimintojen kehittämisen myötä tässä on vielä paljon vapautettavia voimavaroja. Kirkko ja kristilliset järjestöt voivat olla tulevaisuudessa merkittäviä vaikuttajia Suomessa, kun yhteiskunta pyrkii siirtämään vastuuta heikommassa asemassa olevista kirkolle ja kolmannelle sektorille.

Kirkon työhön suhtaudutaan myönteisesti. Suomalaisten luottamus kirkkoon on tutkimusten mukaan korkeimmillaan neljännesvuosisataan. Kirkko on osa suomalaista kulttuuria ja elämänmuotoa. Sillä on vahva perinne ja laajat verkostot. Seurakunnat kuitenkin erilaistuvat voimakkaasti. Kasvukeskuksissa on tavoitettava muuttaneet, kohdennettava työtä, löydettävä toiminnalle oikea sisältö ja tyyli sekä toimittava verkostoissa, joissa ihmiset luonnostaan elävät. Muuttotappiokunnissa toimintaan on kyettävä priorisoimaan, jotta jäsenten palvelu toteutuu. Ulkomalaisen väestön voimakas kasvu erityisesti kasvukeskuksissa merkitsee erilaisten kulttuurien ja asennemaailmojen kohtaamista. Tämä edellyttää seurakunnilta valmiutta vuoropuheluun ja yhteyksien rakentamista uusiin suomalaisiin ja uskonnollisiin yhteisöihin.

(Lähteet luvuissa 2.4–2.6: Borg & Ketola & Kääriäinen & Niemelä & Suhonen: *Uskonto, arvot ja instituutiot. Suomalaiset World Values -tutkimuksissa 1981–2005*. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 4, 2007; Kääriäinen & Niemelä & Ketola: *Moderni kirkkokansa – Suomalaisen uskonnollisuus uudella vuosituhanella*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Kirkon tutkimuskeskus: Tampere. 2003; Mikkola & Niemelä & Petterson (toim.): *Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96. Kirkon tutkimuskeskus: Tampere. 2006; *Kirkon tilastollinen vuosikirja 2006*. Kirkkohallitus: Helsinki. 2007)

2.7 Kirkon henkilöstö

Kirkon palveluksessa oli 21 414 henkilöä vuonna 2006. Henkilöstön määrä on kasvanut 92,1 prosenttia vuodesta 1975, jolloin kirkossa oli 11 145 työntekijää. Poikkeuksen kehityksestä tekee 1990-luvun alkupuoli, jolloin henkilöstön määrä hieman väheni. Henkilöstömäärän kasvu näyttää viime vuosina tasaantuneen, ja se pysynee vakaana.

Valtaosa työskentelee välittömästi kontaktissa ihmisten kanssa. Tällainen työ on vaativaa ja edellyttää sitoutumista. Vuonna 2006 puolet kirkon vuosityövoimasta, 15 415 henkilötyövuotta, kohdentui seurakuntatyöhön (papisto, lehtorit, kirkkomuusikot, diakonia-, nuoriso- ja lapsityöntekijät). Hallinnon osuus oli 16, hautausmaatyön 12 ja kiinteistö- ja kirkonpalvelutyön 19 prosenttia vuosityövoimasta.

Kirkon henkilöstö on selvästi naisvaltainen. Naisia oli henkilöstöstä 71 prosenttia. Henkilöstön ikäjakauma painottui vanhempiin ikäluokkiin: eniten henkilöstöä oli ikäluokissa 45–49-, 50–54- ja 55–59-vuotiaat. Kirkon koko henkilöstöstä puolet oli yli 45-vuotiaita ja varsinaisen henkilöstön keski-ikä oli 48 vuotta.

Huomattava osa kirkon työntekijöistä jää eläkkeelle lähivuosina. Henkilöstöstä 30 prosenttia on 55 vuotta täyttäneitä ja 50–54-vuotiaita on 17 prosenttia. Vuonna 2006 vanhuuseläkkeelle tai varhennetulle vanhuuseläkkeelle jäi noin 400 henkilöä. Jos määrä pysyy samalla tasolla, vuoteen 2015 mennessä eläkkeelle jää 3 600 henkilöä. Kun suuret ikäluokat siirtyvät eläkkeelle, kirkon työyhteisöjen ikärakenne saattaa polarisoitua. Vajaan kymmenen vuoden päästä kirkossa on mahdollisesti töissä paljon nuoria ja vastapalkattuja työntekijöitä sekä edelleen myös paljon eläkeikää lähestyviä työntekijöitä.

Varttunut henkilöstö on voimavara. Kirkon on työnantajana huolehdittava siitä, että ikääntyvät työntekijät jaksavat työssään mahdollisimman hyvin ja että heidän osaamisensa tulee käyttöön. Tilastokeskuksen, Kirkkohallituksen ja Työturvallisuuskeskuksen toimeksiannosta tekemän Kirkon työolobarometrin 2005 mukaan tärkeimmät tavat auttaa työntekijää jaksamaan työssä mahdollisimman pitkään ovat palkan lisääminen ja johtamistapojen muuttaminen. Eläkkeelle siirtymisiä voidaan käyttää luonnollisena poistumana, mutta niin tehtäessä tulee varoa henkilöstörakenteen vääristymistä. (http://www.tyoturva.fi/julkaisut/ekirjat/kirkkobarometri_2005.pdf)

Monipuolinen ja ammattitaitoinen henkilöstö on kirkon vahvuus. Seurakunnan työkuulttuuri on kuitenkin muotoutunut työntekijäkeskeiseksi. Yhteiseen pappeteen perustuva maallikkovastuu ja vapaaehtoistoiminta eivät aina saa riittävästi mahdollisuuksia seurakuntaelämässä.

Erilaisissa ihmisissä on kirkkomme vahvuus, rikkaus ja mahdollisuus. Kasteeseen perustuva yhteinen pappuus merkitsee paitsi kutsua rakastaa ja uhrautua myös vastuuta Jumalan sanasta. Evankeliumin julistaminen on kirkon jäsenten yhteinen velvollisuus. Vapaaehtoistoiminta on enemmän kuin vapaaehtoisena toimimista. Se on kristityn kutsumusta toimia lähimmäistä kohtaan niin kuin Kristus on toiminut häntä itseään kohtaan. Maallikkovastuu on kirkon monen toimintamuodon onnistumisen edellytys. Riittävän arvostuksen, koulutuksen ja tuen antaminen vapaaehtoisille on koko kirkon asia.

Kirkon eri työmuodoissa toimi vuonna 2006 paljon vapaaehtoisia: esimerkiksi diakoniatyössä 29 000, lapsi- ja nuorisotyössä 24 000, lähetystyössä 15 000, luottamushenkilöinä yli 12 000 henkilöä ja isosena yli 18 000 nuorta. Tahtoa seurakunnassa toimimiseen on enemmän kuin avautuvia mahdollisuuksia. Osallistuminen ei toteudu puutteellisten suunnitelmien, rakenteiden, koulutuksen, työntekijäkeskeisen kulttuurin, asenteiden ja ohuesti sisäistetyn yhteisen pappouden vuoksi.

Kirkon työ tapahtuu työyhteisöissä, joilla on pitkät toiminnalliset ja hallinnolliset perinteet. Työyhteisön rakenteet, johtajuus, ammatillisen osaamisen edistäminen, työilmapiiri, työn tulokellisuus, työsuojelu, työterveys ja oikeudenmukainen palkkaus vaikuttavat henkilöstön ja työyhteisön hyvinvointiin.

Työolobarometrin mukaan kirkon työntekijät ovat hyvin tyytyväisiä työhönsä ja pitävät omaa työtään merkityksellisenä ja hyödyllisenä (74 %). Henkilöstö saa mielestään käyttää työssään kykyjään ja ammattitaitoaan (95 %). Mahdollisuudet vaikuttaa omaan työhön ovat erittäin hyvät, ja ne ovat parantuneet entisestään. Samanaikaisesti yhä useampi kokee päätöksenteon liian etäiseksi omasta työyhteisöstään. Hallintohenkilöstö kokee työolojen kehittyneen eri suuntaan kuin muut. Heidän työtyytyväisyytensä on vähentynyt ja vaikutusmahdollisuutensa kaventuneet.

Esimiestyöskentely kirkon työpaikoilla on kohentunut, tieto kulkee avoimemmin ja entistä useampi työntekijä kokee kirkon työpaikat tasa-arvoisiksi. Esimiesten heikkouksia ovat kyvyttömyys antaa palautetta ja huonot valmiudet sovitella ristiriitoja. Työolobarometrin mukaan on edelleen kehittämistä erityisesti sosiaalisissa suhteissa ja keskustelukulttuurissa. Työyhteisöissä

kysymykset kasaantuvat. Toisaalta on syntynyt myös hyvin toimivia työpaikkoja. Ongelmana on, että työyhteisöissä on toisinaan ratkaistava monenlaisia kysymyksiä samanaikaisesti: esimestoiminta, töiden organisointi, sosiaaliset suhteet ja erilaiset ristiriidat. Työyhteisöjen ja johtajuuden tukeminen on entistä tärkeämpää.

Työsuojelupiirien havaintojen mukaan suomalaisilta työpaikoilta puuttuu epäkohtien ja kuormitustekijöiden tunnistamisen välineitä ja käytännön toimintamalleja. Esimiehet tuntevat puutteellisesti velvollisuutensa huolehtia työntekijöiden turvallisuudesta ja työterveydestä. Työntekijöillä ei puolestaan aina ole oikeaa käsitystä alaistaidoista. Nämä eri toimialojen työpaikoilta tehdyt havainnot koskevat myös seurakuntia ja kirkkoa työpaikkana.

Kirkon työolobarometrin 2005 mukaan työkyvyn ylläpitoon tähtäävät toimet ovat kirkossa kasvaneet. Kirkon henkilöstöstä kaksi kolmesta (67 %) kokee työnsä henkisesti raskaaksi. Suurimpana terveydellisenä vaarana henkilöstö pitää työuupumusta. Ristiriitoja ja työpaikka-kiusamista koetaan kirkon työpaikoilla selvästi enemmän kuin työpaikoilla keskimäärin. Kirkon työpaikoilla koetaan keskimääräistä useammin väkivaltaa tai sen uhkaa ihmisten kohtaamisessa. Henkiset ja fyysiset vaarat ovat kirkon työpaikoilla lisääntyneet. Molemmat vaativat henkilöstöä turvaavia toimenpiteitä.

Kirkko kohtaa mahdollisesti työvoimapulan sekä koulutetusta työvoimasta syntyvän kilpailun. Henkilöstömäärä ja -rakenne ovat kirkossa sellaisia, että niitä on syytä tarkastella kriittisesti talouden, muuttoliikkeen, kirkon jäsenmäärän ja ikärakenteen muuttumisen vuoksi. Näihin haasteisiin vastaaminen seurakuntarakenteiden muuttuessa edellyttää seurakunnilta selkeiden suunnitelmien laatimista.

Henkilöstön ja työyhteisöjen hyvinvoinnista huolehtimisen ohella kirkon tulee olla työnantajana palkkauksellisesti kilpailukykyinen ja työpaikkana tavoiteltava. Vuonna 2005 henkilöstöstä joka neljäs piti hyvin tai melko todennäköisenä sitä, että saattaa seuraavan viiden vuoden aikana lähteä muun työnantajan kuin kirkon tai seurakunnan palvelukseen. Muita useammin näin arvioivat alle 35-vuotiaat, hautausmaatyöntekijät ja hallinnon henkilöstö sekä naiset. Palkkausjärjestelmän uudistaminen tarjoaa mahdollisuudet kehittää palkkauksen kilpailukykyä.

Koulutuksella tulee olemaan henkilöstölle merkittävä rooli. Työntekijöistä 60 prosenttia kokee, että työ tarjoaa hyvät kehittymismahdollisuudet. Henkilöstön mahdollisuuksista kehittyä ja heidän motivaatiostaan on huolehdittava. Yhä harvemmallalla kirkon tehtäviin valmistuvalla on ennen valmistumistaan käytännön yhteyksiä seurakuntatyöhön. Kouluttavien yksiköiden tulee tukea ammatillista osaamista ja hengellisen identiteetin muotoutumista. Työnantajana kirkon tulee huolehtia hyvin työvoiman hankkimisesta, perehdyttämisestä ja sitouttamisesta sekä hengellisen identiteetin vahvistamisesta.

2.8 Kirkon talous

Seurakunnat ja koko evankelis-luterilainen kirkko toimivat verotulojen varassa. Niiden osuus seurakuntien kaikista tuloista vuonna 2006 oli 80,4 prosenttia. Verotuloista kirkollisverotulojen osuus oli 87,5 prosenttia. Kirkollisverotulot vaihtelevat vuosittain riippuen talouden kehityksestä, jäsenmäärän kehityksestä ja veropohjaan tehtävien verovähennysten suuruudesta. Kirkollisveroprosenttia ei voitane juuri nostaa, koska se aiheuttaisi eroamisaallon. Vuosina 2003 ja 2004 seurakunnille tilitetyt verotulot olivat vuoden 2002 verotuloja pienemmät, ja vielä vuonna 2005 ne nousivat vain hieman edellisvuoteen verrattuna. Vuonna 2006 verotulot kasvoivat edellisvuoteen verrattuna 4,9 prosenttia, koska taloudellinen suhdanne oli hyvä, eikä verotuspohjaan tehty uusia huomattavia vähennyksiä.

Kirkon tulot ja menot kokonaisuutena ovat tasapainossa, henkilöstömenot on saatu kuriin ja seurakunnilla on keskimäärin vahvat taseet. Valmius seurakuntien rakennemuutoksiin on hyvä. Niiden voidaan odottaa tuovan lisäsäästöjä kunta- ja palvelurakennemuutuksen kiihdyttäessä seurakuntatalouksien kasvua. Tästä huolimatta seurakuntien investointivarat ovat pienet korkeiden henkilöstö- ja kiinteistömenojen vuoksi. Seurakuntien taloudellisessa tilanteessa on huomattavia alueellisia eroja.

Kirkon talouden kannalta keskeisiä tekijöitä ovat jäsenmäärän kehitys, eläkeläisten määrän lisääntyminen ja verotukseen liittyvät ratkaisut sekä yleinen taloudellinen kehitys.

Kirkon henkilöstön runsas eläkkeelle siirtyvien määrä ja eläkkeellä olevan henkilöstön voimakas määrällinen kasvu asettavat haasteita kirkon eläkerahastolle.

2.9 Kirkon hallinto

Vuoden 2006 lopussa luterilaisessa kirkossa oli 517 seurakuntaa. Seurakunnat ovat kuitenkin hyvin erilaisia. Suurin osa seurakunnista on pieniä, alle 6 000 jäsenen seurakuntia. Niissä on alle viidennes kirkon koko jäsenmäärästä. Yli 20 000 jäsenen seurakuntia on alle kymmenen prosenttia, mutta niissä on kolmannes koko kirkon jäsenmäärästä. Tämän rakenteellisen seikan vuoksi seurakuntien haasteetkin ovat hyvin erilaisia. Pienimmissä seurakunnissa perinteinen yhteisöllisyys toteutuu edelleen kohtuullisen hyvin ja kirkkoon kuuluvien osuus on korkea. Suurimmissa seurakunnissa yhteisöllisyyttä on haettava pienempien toiminnallisten yksiköiden kautta.

Seurakuntien määrä tulee vähenemään voimakkaasti. Samalla seurakuntakoko kasvaa. Tähän vaikuttavat yhtäältä seurakuntien omat toiminnan ja talouden tehostamisen tarpeet. Toisaalta muutosten taustalla on kunta- ja palvelurakennemuutos, jonka seurauksena on odotettavissa huomattava määrä välittömästi seurakuntajakoon vaikuttavia kuntaliitoksia. Saman kunnan alueella voi olla vain yksi seurakunta tai seurakuntayhtymä. Seurakuntien hallinnon ja toiminnan rakenteet ovat nyt laajamittaisessa, historiansa nopeimmassa muutoksessa.

Taulukko 4. Seurakuntien jakautuminen eri kokoluokkiin vuonna 2007. (Laskettu vuoden 2006 väkilukujen perusteella)

Väkiluku	Seurakuntia kpl	Seurakunnista %	Kirkon väkiluvusta %
Alle 3000	166	32,1	7,2
3 000–5 999	125	24,2	12,4
6 000–8 999	71	13,7	12,2
9 000–11 999	32	6,2	7,5
12 000–14 999	37	7,2	11,4
15 000–19 999	34	6,6	13,9
20 000–29 999	32	6,2	17,8
30 000–	20	3,9	17,6
Yhteensä	517	100,0	100,0

Käynnissä olevien rakennemuutosten vuoksi kirkkohallitus on asettanut seurakuntarakennetyöryhmän, jonka tehtävänä on tehdä ehdotuksia seurakuntien yhteistoiminnan edistämiseksi ja selvittää tarkoituksenmukaisin tapa organisoida seurakuntatyö erilaisissa toimintaympäristöissä. Seurakuntarakennetyöryhmän väliraportti *Läsnäolon yhteisö* valmistui huhtikuussa 2007 ja työryhmän mietintö *Yhteisöjen kirkko* valmistui vuoden 2007 lopulla.

Huomattavimmat seurakuntarakenteen uudistamisen haasteet ovat nousseet kirkon toimintaympäristön suurista muutoksista: muuttoliike, taloudelliset syyt, elämäntavan muutos ja kunta- ja palvelurakenteen muuttuminen. Seurakuntien rakenneuudistusta selvittämään asetettu työryhmä etsii vastausta kysymykseen, mitkä rakenneratkaisut palvelevat parhaiten seurakuntayhteisöä ja sen toimintaa sekä seurakuntalaisten hengellisiä tarpeita. Työryhmän väliraportin mukaan rakenteiden tulee ”tehokkaasti, laadukkaasti ja kattavasti taata yksittäiselle seurakuntalaiselle mahdollisuudet kirkon jäsenyyteen ja hengelliseen elämään.” ”Hallinnollisten ja toiminnallisten rakenteiden uudistamisen lähtökohta ja tavoitteet ovat kirkon perustehtävässä ja sen tehokkaassa käytännön toteuttamisessa.” Väliraportissaan työryhmä tarkastelee seurakuntarakenteen uudistamisen kehittämisalueita kolmesta näkökulmasta: seurakunnan jäsenyyden vahvistaminen, seurakuntayhteisöjen tukeminen ja itsekannattavuuden kehittäminen.

Seurakuntarakenteiden uudistamisessa työryhmä painottaa kaksitasoista rakenneajattelua. Perustaso on seurakunta. Siten hengelliseen elämään liittyvät perustoiminnot hoidetaan pienissä tai kohtalaisen kokoisissa toimivissa lähiyhteisöissä. Nämä vastaavat jumalanpalveluselämästä, diakoniasta, lähetyksestä ja kristillisestä kasvatuksesta sekä kirkollisista toimituksista. Yhteistyötaso voi muodostua seurakuntayhtymästä, rovastikunnasta tai sopimus pohjaisen yhteistoiminnan perusteella. Siten seurakuntien taloudelliset ja hallinnolliset tukitoimet hoidetaan suurissa yksiköissä. Yhteistyö on luontevaa talouden hoidon ja henkilöstöhallinnon, atk-verkoston, kiinteistönhoidon ja väestörekisterin tehtävissä.

Työryhmä esittää, että seurakuntarajat on jatkossakin pidettävä sidoksissa kuntarajoihin (parokiaaliperiaate) ja esittää työvoiman liikkuvuuden lisäämistä ja joustavaa kohdentamista. Tässä työryhmä toteaa nykyisiltä ongelmilta välttävän, jos henkilöstö kuuluisi hallinnollisesti seurakuntayhtymälle tai rovastikunnalle. Työryhmä toteaa seurakuntien rakenneuudistuksen keskeisenä tavoitteena olevan seurakuntien taloudellisen itsekannattavuuden parantamisen.

Toinen koko kirkon strategiaan läheisesti liittyvä kehittämishanke koskee kirkon keskushallinnon uudistamista. *Kirkon keskushallinnon kehittämistyöryhmän mietintö* valmistui huhtikuussa 2007. Tämän työryhmän tehtävänä oli valmistella kirkon keskushallinnon – kirkolliskokouksen, piispainkokouksen, kirkkohallituksen, kirkon ulkoasiain neuvoston ja kirkon työmarkkinalaitoksen – uudistaminen siten, että kirkon yhteinen hallinto, talous ja toiminta hoidetaan tarkoituksenmukaisella tavalla.

Kirkon keskushallinnon kehittämistyöryhmä on pohtinut kirkon keskushallinnon kokonaisuutta ja keskittynyt erityisesti keskushallintoelinten toimivaltakysymyksiin. Se on myös arvioinut vuonna 1994 toteutetun keskushallintouudistuksen toimivuutta ja kehittämistarpeita.

Työryhmä on äänestyksen jälkeen päätenyt esittämään rakenteeltaan ja päätöksentekomuodoltaan ”osittain hajautettua mallia”. Tässä mallissa kirkolliskokouksen asemaan tai tehtäviin kirkon ylimpänä päättävänä elimenä ei työryhmän mukaan ole tarpeen tehdä muutoksia. Sen sijaan kirkkohallituksen ja piispainkokouksen tehtävänjakoa esitetään tarkistettavaksi, mutta piispainkokoukselle jäisi edelleen päätösvaltaa eräissä asioissa ja sillä olisi oikeus tehdä aloitteita suoraan kirkolliskokoukselle. Esityksen mukaan piispainkokouksen profiilia terävöitetään ja sen toimivalta täsmennetään kirkon opin ja uskon tulkintaa koskeviin kysymyksiin. Toisena piispainkokouksen tärkeänä tehtävänä nähdään hiippakuntien ja erityisesti tuomiokapitulien yhteisiä asioita käsittelevänä toimielimenä toimiminen.

Kirkkohallituksen tehtävänä on kirkolliskokouksen asioiden valmistelun ja päätösten täytäntöönpanon lisäksi hoitaa kirkon yhteistä hallintoa, taloutta ja toimintaa. Työryhmä toteaa yleisesti, että hallinnon keventämistä esimerkiksi viranhaltijapäätösten aikaisempaa laajemmalla käyttöön otolla tulisi kaikin tavoin tukea. Näin kirkkohallituksen ylimmälle päättävälle elimelle, täysistunnolle, jäisi nykyistä enemmän aikaa paneutua laajoihin ja periaatteellisiin kysymyksiin.

Kirkon ulkoasiainneuvoston osalta mietinnössä todetaan kirkon tarvitsevan kirkon ulkosuhteisiin erikoistunutta toimielintä. Sen asemaan ja tehtävien jakoon kirkkohallituksen kanssa esitetään muutoksia. Kirkon työmarkkinalaitoksen asema ja toimivalta esitetään säilytettäväksi ennallaan ja kirkon keskusrahastoa tai sen eläkelaitosta koskeviin uudistuksiin liittyvät kysymykset todetaan voitavan ratkaista vasta myöhemmin.

Koska seurakuntarakenteiden muutoksia ja keskushallinnon uudistamista käsitellään omissa työryhmissään ja prosessi on vielä kesken, kirkon strategiassa ei oteta yksityiskohtaisesti kantaa näihin hallinnollisiin kysymyksiin.

Työryhmä kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että parokiaaliperiaatteen lisäksi seurakuntarajat voivat määräytyä myös kielellisin perustein (saksalainen seurakunta) ja jumalanpalvelusjärjestyksen perusteella (Olaus Petrin seurakunta). Erityisesti suurten kielellisten vähemmistöjen osalta on perusteltua harkita, voitaisiinko kielellisiä perusteita noudattaa muidenkin kielivähemmistöjen osalta. Kysymys seurakuntarajojen määräytymisestä on kirkkohallituksessa laajemmassa valmistelussa. Asia on kirkon tulevaisuuden kannalta tärkeä.

Luottamushenkilöt

Luottamushenkilöt käyttävät seurakunnissa ylintä päätösvaltaa. Vuoden 2006 seurakuntavaaleissa luottamushenkilöitä valitsemassa oli 14,5 prosenttia äänioikeutetuista. Äänestysprosentti nousi jo kolmansissa vaaleissa peräkkäin. Erityisesti ennakoäänestyksen suosio lisääntyi huomattavasti. Tähän vaikutti ennakoäänestysmahdollisuuksien lisääminen ja äänestyspaikkojen vieminen sinne missä ihmiset muutenkin ovat, esimerkiksi kauppakeskuksiin.

Äänestysprosenttien erot seurakuntien välillä olivat huomattavia. Korkein äänestysprosentti oli Kinnulan seurakunnassa (50,7) ja alhaisin Helsingin Alppilan seurakunnassa (5,2). Maaseutu-seurakuntien äänestysprosentti (19,2) oli keskimäärin selvästi kaupunkiseurakuntia (12,5) korkeampi. Myös hiippakuntien välillä oli huomattavia eroja. Korkein äänestysprosentti saavutettiin Lapualla (20,8), alhaisin Helsingissä (8,5).

Kaikista valituista luottamushenkilöistä naisia oli 54 prosenttia. Lähes kaksi kolmasosaa luottamushenkilöistä oli yli 50-vuotiaita. Yli 60-vuotiaita oli kolmannes. Alle 30-vuotiaita valituista oli vain seitsemän prosenttia.

Valittujen luottamushenkilöiden ikäjakauma vastaa paljolti äänestäneiden ikäjakaumaa. Iältään 18–24-vuotiaita äänestäneistä oli viisi prosenttia, 25–34-vuotiaita 10 ja 35–49-vuotiaita 16 prosenttia. Peräti 70 prosenttia vaaliurnilla kävijöistä oli yli viisikymppisiä. Naisia äänestäneistä oli lähes kaksi kolmasosaa.

Vuoden 2010 seurakuntavaaleissa äänestysikäraja lasketaan 16 vuoteen. Tämä tulee nostamaan äänestysprosenttia, kun äänioikeuden saa ikäluokka, josta suuri osa on aktiivisesti seurakunnan toiminnan piirissä isosina. On myös oletettavaa, että valittujen joukossa on tämän seurauksena aiempaa enemmän nuoria ja nuoria aikuisia. Seurakuntavaalien onnistuminen on haaste koko kirkolle ja edellyttää seurakunnilta paljon työtä.

Seurakuntarakenteiden muutokset tulevat samanaikaisesti vähentämään luottamushenkilöiden määrää. Yhdistyvissä seurakunnissa on näissä tilanteissa tarpeen löytää jäsenille mielekkäitä tapoja toimia kotiseurakunnassaan.

Seurakuntavaaleissa on mahdollista käyttää poliittisia tunnuksia. Niiden käyttö on kuitenkin vaihtelevaa. Osa ehdokaslistoista on ilman poliittisia tunnuksia silloinkin, kun taustalla on poliittinen viiter ryhmä. Muutoinkin listojen nimistä on vaikea tietää, mitä asioita ehdokkaat ajavat.

Erityisen vaikeaa tämä on niille, jotka eivät kuulu pieneen aktiiviseurakuntalaisten joukkoon – siis enemmistölle. Seurakuntavaalien avoimuutta tulisi kehittää niin, että listojen taustaryhmät tulevat selvemmin esille.

Valtakunnallisen äänestysprosentin ilmoittaminen on kestänyt kohtuuttoman kauan. Tietoja on jouduttu pyytämään seurakunnilta vielä pitkään seurakunnan vaalituloksen selvittyä. Äänestysprosentin tulisi olla tiedossa jo vaali-iltana. Kirkon vaalijärjestystä tulisi muuttaa niin, että seurakunnilla on velvollisuus täyttää ennakkotiedot ehdokkaista ja äänioikeutetuista kirkon yhteiseen vaalitietokantaan hyvissä ajoin ennen vaaleja, ja välittömästi vaalituloksen selvittyä ilmoittaa tiedot kirkon yhteiseen vaalitietokantaan.

Osa seurakunnista järjestää yksipäiväiset, osa kaksipäiväiset vaalit. Kun äänestämisen painopiste on siirtynyt yhä enemmän ennakkoäänestykseen, olisi perusteltua harkita järjestelmän muuttamista niin, että kaikki seurakunnat järjestäisivät yksipäiväiset vaalit. Tämä selkiyttäisi myös vaalituloksen ilmoittamista.

Jos luottamushenkilö muuttaa toisen seurakunnan alueelle, hän menettää tehtävänsä luottamushenkilönä. Tätä sovelletaan myös seurakuntayhtymissä. Kun seurakuntayhtymässä yhteinen kirkkovaltuusto hoitaa koko yhtymän asioita, saman yhtymän sisällä muuttamisen ei tulisi vaikuttaa mahdollisuuteen jatkaa yhteisen kirkkovaltuuston jäsenenä.

2.10 Skenaarioita toimintaympäristöstä vuoteen 2030

Vaikka tavoitteena on tehdä kirkon strategia vuoteen 2015, on tarkoituksenmukaista tarkastella myös pidemmän aikavälin kehitystä erilaisten skenaarioiden avulla. Vuosi 2015 on niin lähellä, että kovin dramaattisia muutoksia kirkon toimintaympäristössä ja kirkossa ei ole odotettavissa – lukuun ottamatta seurakuntarakenteiden muutoksia. Jo tulevien vuosien painopisteitä asetettaessa on hyödyllistä nähdä, miltä kirkon toiminnan tunnusluvut näyttäisivät, jos kehitys jatkuisi samankaltaisena kuin se on ollut viimeisen neljännesvuosisadan aikana. Luonnollisesti tarkastelemaan liittyy lukuisia epävarmuustekijöitä, eikä elämä etene suoraviivaisesti.

Väestö

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan Suomen väkiluvun kasvu jatkuu melko voimakkaana vuoteen 2030 asti, jos kehitys jatkuu nykyisen kaltaisena. Tuolloin maassamme asuisi 5 680 000 henkeä, mikä merkitsisi vuoteen 2006 verrattuna noin 400 000 hengen lisäystä.

Suomen väestö ikääntyy. Vuoden 2006 lopussa alle 15-vuotiaiden lasten osuus koko väestöstä oli 17 prosenttia ja yli 65-vuotiaiden osuus 16 prosenttia. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan alle 15-vuotiaiden osuus tulee pysymään lähes samana aina vuoteen 2030 saakka, mutta yli 65-vuotiaiden osuus nousee samana aikana neljännekseen väestöstä.

Väestön ikääntymisen vuoksi työikäisten vastuu lapsista, vanhuksista ja muista työelämän ulkopuolella olevista lisääntyy, ja huoltosuhteet kasvavat jyrkästi. Ikääntyminen vaikuttaa myös kulutustottumuksiin ja kulutuksen rakenne muuttuu. Erityisesti terveys- ja hoivapalvelujen kysyntä kasvaa huomattavasti. Tämä luo paineita julkiselle sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmälle. Samalla kolmannen sektorin merkitys hoivapalvelujen tuottamisessa lisääntyy.

Ikääntymisen ohella lisääntyvä maahanmuutto muuttaa väestörakennetta. Työvoimapulaan haetaan helpotusta ulkomailta Suomeen muuttavasta työvoimasta. Monikulttuurisuus lisääntyy.

Väestön ikääntyminen tulee vaikuttamaan kuolleisuuden lisääntymiseen. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan vuonna 2030 kuolleita on jo yli 58 000 vuodessa, mikä on yli 10 000 enemmän kuin vuonna 2006. Syntyneiden määrän ennustetaan olevan vuonna 2030 niin ikään noin 58 000, mikä tarkoittaa syntyneiden määrän pysymistä lähes samalla tasolla kuin nyt.

Kirkon jäsenet

Kirkkoon kuuluvien osuus väestöstä on laskenut viimeisten 25 vuoden aikana runsaat seitsemän prosenttiyksikköä. Jos kehitys jatkuu samanlaisena seuraavan neljännesvuosisadan, vuonna 2030 kirkkoon kuuluisi kolmen neljäsosaa väestöstä (75 %). Tilastokeskuksen väestöennusteseen suhteutettuna jäseniä olisi tällöin 4 260 000, mikä merkitsisi jäsenmäärän vähenemistä noin sadalla tuhannella hengellä.

Jos taas kirkkoon kuuluvien osuus vähenee vuosittain saman verran kuin on tapahtunut vuodesta 2003 lähtien, seuraavien 25 vuoden aikana kirkkoon kuuluvien osuus laskee 15 prosenttiyksikköä. Kirkkoon kuuluvia olisi tällöin kaksi kolmasosaa väestöstä (67 %) ja jäsenmäärä 3 800 000, mikä tarkoittaisi jäsenmäärän laskua yli puolella miljoonalla.

Jos jäsenistöä koskevassa ennusteessa otetaan huomioon se, että valtaosa kirkosta eronneista on nuoria aikuisia ja että pelkästään 18-vuotiaiden ikäluokasta kirkosta eroaa neljä prosenttia, kirkkoon kuuluvien osuus voi laskea kiihtyvällä vauhdilla. Tähän vaikuttaisi kastettujen osuuden pieneneminen kun yhä useammasta pariskunnasta kumpikaan ei kuulu kirkkoon eikä lasta voida kastaa.

Kirkkoon kuuluvien osuuteen ja kirkon jäsenmäärään vaikuttaa myös maahanmuuttajien määrä ja tausta. Tilastokeskuksen väestöennusteessa nettomaahanmuuton odotetaan olevan 10 000 henkeä vuodessa. Vuoteen 2030 mennessä se tarkoittaa 250 000 uutta maahanmuuttajaa. Jos tämä joukko koostuu valtaosin sellaisista henkilöistä, jotka eivät Suomeen muuttaessaan kuulu eivätkä liity luterilaiseen kirkkoon, on kirkkoon kuuluvien prosenttiosuus arvioitava edellisissä skenaarioissa esitettyä pienemmäksi. Kun maahanmuuttoon tulee enenevässä määrin vaikuttamaan työvoiman tarve, tulevat maahanmuuttajat sijoittumaan kasvukeskuksiin ja niiden läheisyyteen. Tämän seurauksena etninen ja uskonnollinen monimuotoisuus tulee näillä alueilla merkittävästi lisääntymään. Samalla Suomen uskonnollinen kenttä polarisoituu yhä enemmän. Poh-

joisempi Suomi edustaa melko perinteistä ja homogeenista uskonnollista kenttää, kun taas eteläinen Suomi on yhä monikulttuurisempi ja -uskontoisempi.

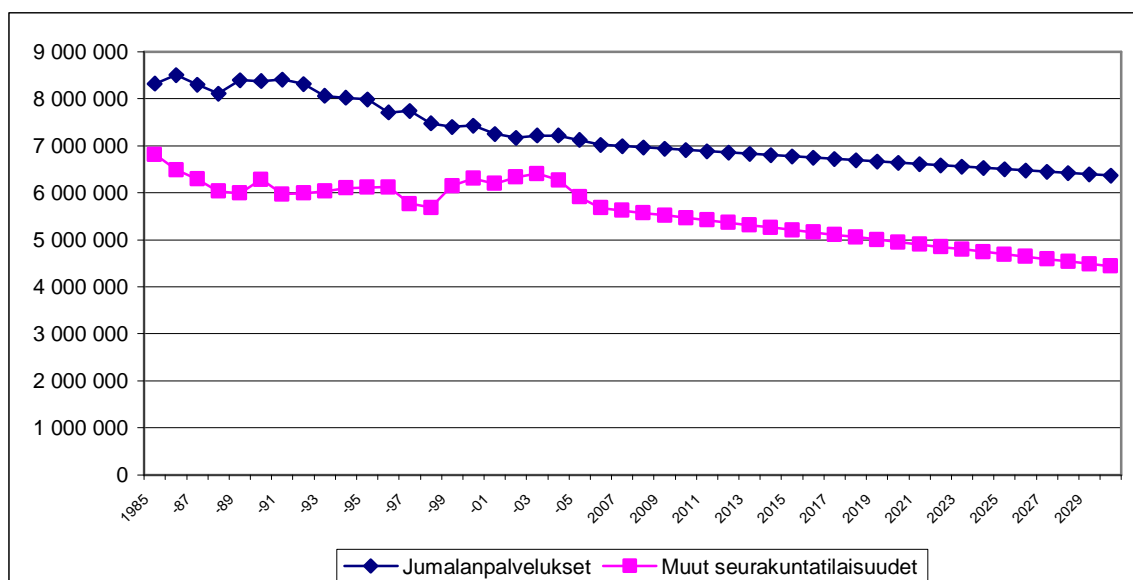
Viimeisen neljännesvuosisadan aikana kastettujen osuus syntyneistä on laskenut runsaat kuusi prosenttiyksikköä (91,8 % vuonna 1980 ja 85,6 % vuonna 2005). Lasku on prosenttiyksiköissä hieman maltillisempaa kuin kirkkoon kuuluvien osuuden lasku samana tarkastelujaksona (– 6,2 %). Kastettujen osuuden lasku on kuitenkin kiihtynyt 2000-luvulla. Vuodesta 2000 vuoteen 2006 kastettujen osuus syntyneistä on vähentynyt 4,6 prosenttiyksikköä. Lasku on yli puolet nopeampaa kuin kirkkoon kuuluvien osuudessa tapahtunut väheneminen. 2000-luvun trendillä kastettujen osuus syntyneistä vähenisi vuoteen 2030 mennessä peräti 18 prosenttiyksikköä. Tämä jyrkentäisi entisestään kirkkoon kuuluvien osuudessa tapahtuvaa laskua.

Toiminta

1980-luvun puolivälistä vuoteen 1994 jumalanpalveluksissa oli vuosittain yli kahdeksan miljoonaa osanottajaa. Vuonna 2006 osanottajia oli yli miljoona osanottajaa vähemmän. Muissa kuin seurakunnassa pidetyssä pääjumalanpalvelukseksi nimetyissä jumalanpalveluksissa osanottajamäärä on ollut hieman kasvussa, mutta vuonna 2006 kaikkien jumalanpalvelusten yhteinen osanottajamäärä oli hieman runsaat seitsemän miljoonaa osanottajaa. Vastaavan kehityksen jatkuminen merkitsisi sitä, että jumalanpalvelusten osanottajamäärä laskisi vuoteen 2030 mennessä 6,4 miljoonaan. Kokonaispudotus seurakunnan ydintoiminnassa olisi noin 650 000 osanottajaa, eli lähes kymmenen prosenttia.

Muiden seurakuntatilaisuuksien osanottajamäärissä on ollut huomattaviakin vuosittaisia vaihteluja 1980-luvun puolivälistä lähtien, joten lineaarisen skenaarion laatimiseen liittyy tavallista suurempaa epävarmuutta. Vuonna 1985 osanottajia oli yhteensä 6,8 miljoonaa. Vuonna 2006 osanottajia oli yli miljoona vähemmän, eli 5,7 miljoonaa. Tällä trendillä osanottajamäärä olisi 4,4 miljoonaa vuonna 2030.

Kuvio 4. Jumalanpalveluksiin ja muihin seurakuntatilaisuuksiin osallistuvien määrät vuosina 1985–2030.

Kirkollisten vihkimisten osuus on laskenut jyrkästi. Vuonna 1980 avioliitoista vihittiin kirkollisesti 81,7 prosenttia, vuonna 2005 enää 63,3 prosenttia ja vuonna 2006 vain 61 prosenttia. Vastaava lasku seuraavien 25 vuoden aikana merkitsisi sitä, että kirkollisesti vihittyjen osuus laskisi selvästi alle puoleen kaikista avioliitoista (45 %). Jos ennuste laaditaan 2000-luvun kehityksen pohjalta, pudotus olisi vielä huomattavasti jyrkempää, sillä vuodesta 2000 (71,2 %) vuoteen 2006 kirkollisten vihkimisten osuus on vähentynyt peräti kymmenen prosenttiyksikköä.

Kirkollisten hautaan siunaamisten osuus on pysynyt vuosikymmeniä hyvin korkeana huolimatta kirkkoon kuuluvien osuuden laskusta. Hautaan siunataan edelleen noin 98 prosenttia vainajista. Jos sama tilanne säilyy vuoteen 2030, hautaan siunaamisten määrä tulee lisääntymään lähes yhtä paljon kuin kuolleiden määrän odotetaan lisääntyvän. Tämä tarkoittaa lähes 10 000 hautaan siunaamista enemmän kuin nyt, mikä edellyttää lisää voimavaroja hautaustoimeen ja joko pappien määrän lisäämistä tai tehtävien uudenlaista priorisointia. Lisääntyvä hautaan siunaamisten määrä lisää myös niitä tilanteita, joissa kohdataan sekä kirkon jäsenet että kirkkoon kuulumattomat.

Seurakuntien lapsityön tulevien trendien ennustamiseen tuovat epävarmuutta yhtäältä osallistujamääriin vaikuttaneet yhteiskunnan päätökset ja tilastointitavoissa tapahtuneet muutokset. Lisäksi on otettava huomioon, että viimeisten vuosikymmenien aikana ikäluokat ovat pienentyneet. Jos ennuste laaditaan lineaarisesti viimeisten 20 vuoden muutosten pohjalta, päiväkerhoihin osallistuvien määrä laskisi vuoteen 2030 mennessä nykyisestä 65 000:sta 23 000:een. Varhaisnuorten kerhoihin osallistuvien määrä laskisi nykyisestä 69 000:sta 35 000:een, partioon osallistuvien määrä 35 000:sta 25 000:een ja pyhäkouluun osallistuvien määrä 31 000:sta 19 000:een.

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan syntyneitä olisi vuonna 2030 yhtä paljon kuin nyt, joten potentiaalisesti osanottajia seurakuntien lapsityöhön on yhtä paljon kuin nykyisin. Kastettujen osuuden laskeminen voi kuitenkin vaikuttaa seurakuntien lapsityöhön osallistuvien osuuteen ja kokonaismäärään.

Rippikoulu on säilyttänyt asemansa erittäin hyvin. Vuodesta 1980 lähtien rippikouluun osallistuvien osuus 15-vuotiaiden ikäluokasta on kuitenkin laskenut 4,5 prosenttia. Jos sama kehitys jatkuu lineaarisena, vuonna 2030 rippikoulun käy noin 83 prosenttia. Rippikoulun käyvien osuuteen voivat kuitenkin vaikuttaa alentavasti useat tekijät kuten nuorisokulttuurin muutokset, kirkkoon kuuluvien osuuden väheneminen, kastettujen osuuden väheneminen, maahanmuuttajien määrän lisääntyminen ja seurakuntien lapsityöhön osallistuvien väheneminen.

Talous

Seurakuntien talouden kehitys seuraa tarkasti yleistä talouden kehitystä. Pelkästään seurakuntien talouden kehitykseen vaikuttavat keskeisesti jäsenmäärä, palkkamenojen kehitys ja eläkemenojen kasvu.

Jäsenmäärään liittyvät skenaariot on esitetty edellä. Seurakuntien väkiluvun kehitys vaikuttaa oleellisesti verotulojen kehitykseen.

Palkkamenojen kehitys riippuu henkilöstön määrästä ja palkkatasosta. Henkilöstökulujen painoarvo seurakuntien taloudessa on erityisen suuri, sillä ne muodostavat suurimman osan seurakuntien toimintakuluista (vuonna 2006 seurakuntien kaikista menoista toimintakulujen osuus oli 80,1 prosenttia, toimintakuluista 62,5 prosenttia oli henkilöstökuluja). Henkilöstökuluihin vaikuttaa sekä työvoiman määrä että palkkataso. Strategiakauden aikana tapahtuu erittäin suuri rakennemuutos seurakuntatalouksien vähentyessä. Tämä tulee merkitsemään henkilöstörakenteen muutosta. Tavoitteena on tukitoimien hoitaminen tehokkaasti ja laadukkaasti mahdollisimman suurissa yksiköissä ja seurakunnallinen toiminta pienissä yksiköissä lähellä jäseniä.

Kirkon henkilöstöstä jää eläkkeelle vuoteen 2015 mennessä noin 3 600 henkeä (17 %). Lisäksi 63 vuoden iän saavuttaa vuosina 2007–2015 runsaat 14 000 sellaista henkilöä, jotka ovat joskus olleet kirkon palveluksessa. Vuoteen 2015 mennessä kirkon eläkerahasto tulee muuttumaan omaksi itsenäiseksi toimijakseen, eikä se enää ole osa kirkon keskusrahastoa.

Kirkko joutuu tulevaisuudessa kilpailemaan entistä enemmän koulutetusta työvoimasta, kun suuret ikäluokat jäävät eläkkeelle ja työmarkkinoille tulevat ikäluokat ovat huomattavasti pienempiä kuin eläkkeelle siirtyvät. Jotta kirkko pystyy rekrytoimaan tarvittavan henkilökunnan, palkkauksen on oltava riittävän kilpailukykyinen. Mikäli verotulot hiljalleen laskevat kirkosta eroamisen vuoksi ja samaan aikaan palkkatasoa nostetaan, seurakuntien on priorisoitava entistä tarkemmin, mitä töitä tehdään ja mitä jätetään tekemättä. Seurakunnat pystyvät realisoimaan osan kiinteistöistään, mutta sellainen rahoitus on vain määräaikainen.

Yleistä taloudellista kehitystä vuoteen 2030 on mahdotonta ennustaa.

3 KIRKON ARVOT

Arvot ovat jokaiselle yhteisölle merkityksellisiä. Jos yhteisö kunnioittaa ja noudattaa arvojaan, ne ohjaavat yhteisön ja sen jäsenten toimintaa. Arvot ilmaisevat, minkä mukaan yhteisö haluaa toimia, mitä se pitää toivottavana, hyvänä tai tavoiteltavana ja mitä puolestaan hylättävänä, pahan tai torjuttavana. Arvot ohjaavat arkipäivän toimintaa ja päätöksentekoa. Ne viestivät yhteisön identiteetistä. Strategian onnistumisen kannalta on keskeistä, että yhteisön ja sen jäsenten arvot sopivat yhteen.

Arvomme perustuvat kymmeneen käskyyn ja niiden tulkintaan. Käskyt vaativat meitä kunnioittamaan ja rakastamaan Jumalaa yli kaiken. Sen vuoksi Pyhän kunnioitus on kirkolle ominainen arvo. Käskyt vaativat myös rakastamaan lähimmäistä. Vastuullisuus, oikeudenmukaisuus ja totuudellisuus ovat kymmenen käskyn tavoitteena. Samalla ne ovat yleisinhimillisiä arvoja. Arvoihin sitoutumalla kirkon jäsenet, vapaaehtoiset, luottamushenkilöt ja työntekijät vaikuttavat siihen, että kirkko kykenee toteuttamaan perustehtävänsä hyvin.

Määrittäessään arvonsa kirkko ja sen jäsenet asettuvat suurten vaatimusten eteen. Kokemuksesta tiedämme, että käskyjen ja arvojen toteuttaminen on vaativa tehtävä. Täydellisesti siinä ei onnistu kukaan. Tästä tietoisena haluamme kuitenkin pitää kiinni yhdessä sovitusta arvoista. Ne tarvitaan ohjaamaan toimintatapaamme.

Osallisuuden yhteisönä haluamme edistää seuraavien arvojen toteutumista:

Pyhän kunnioitus

- kunnioitamme pyhää kolmiyhteistä Jumalaa
- tunnustamme Jeesuksen Kristuksen ainoalaatuisuuden
- näemme Jumalan kuvan ihmisessä ja ihmisen syntisyyden
- tunnistamme pyhyiden kaipauksen muissa uskonnoissa

Vastuullisuus

- huolehdimme lähimmäisistämme
- varjelemme luomakuntaa
- käytämme kaikkia voimavaroja vastuullisesti
- tavoittelemme kohtuullisuutta elämäntavoissa

Oikeudenmukaisuus

- taistelemme oikeudenmukaisuuden puolesta
- puolustamme heikkojen ja syrjäytyneiden oikeuksia
- ratkaisemme asiat tasapuolisesti ja kaiken tarkastelun kestävästi

Totuudellisuus

- puhumme rohkeasti Jumalasta
- uskomme ja elämme niin kuin opetamme
- pidämme kirkon toiminnan avoimena ja hallinnon läpinäkyvänä

4 KIRKKO VUONNA 2015

Vuoden 2015 kirkossa jäsenyys on merkityksellistä. Kirkkoon kuuluminen on tietoista ja perusteltua. Sen hallinto on läpinäkyvä ja toiminta avointa. Kirkko on perusteissaan luja ja vakaa, käytänteissään joustava ja valmis muutokseen.

Kirkon jäsenet näkevät itsensä osana maailmanlaajuista kristillistä kirkkoa ja toteuttavat sen lähetystehtävää. He tuntevat vastuuta sekä yksittäisistä lähimmäisistä että oikeudenmukaisuuden toteutumisesta lähiympäristössä ja maailmanlaajuisesti.

Paikallisseurakunta ja sen jumalanpalvelus on kirkon toiminnan keskeinen ja kantava sisällöllinen ydin, vaikka jumalanpalveluksen ulkoiset muodot voivat vaihdella.

Kirkko tavoittaa jäsenensä laadukkaasti vähintään viisi kertaa vuodessa. Kirkon pyhät toimitukset ovat toimivia rajapintoja, joissa arki kohtaa pyhän ja ihmisellä on mahdollisuus pysähtyä arvioimaan elämänsä perustaa. Vuoden 2015 kirkolla on valmiudet kohdata ihmisten etsintä ja keskustella kirkon uskon perustaa koskevista kysymyksistä selkeästi ja ymmärrettävällä kielellä.

Kun seurakunnan jäsenet haluavat elää kristittyinä ja kantaa vastuuta toisistaan pienissä ryhmissä ja yhteisöissä, seurakunnat näkevät tällaisen toiminnan merkityksen. Ne tarjoavat sille rohkaisua, tukea ja voimavaroja.

Kirkon jäsenet toimivat omassa elämässään ja kutsumuksessaan kirkon arvomaailman mukaisesti: puolustavat rohkeasti oikeudenmukaisuutta, tukevat heikkoja ja pidättyvät oman edun tavoittelemisesta toisten kustannuksella. Kirkon ääntä kuunnellaan yhteiskunnallisessa arvokeskustelussa ja se otetaan vakavasti.

Merkityksellinen jäsenyys tuo kirkkoon uusia liittyjiä. Kirkon talous on vakaa ja sen rakenteet palvelevat toimintaa ja uuden kehittämistä. Kirkon työyhteisöt ovat hyvin johdettuja ja kirkon työntekijät voivat hyvin.

Edellä sanottu kuva kirkosta voidaan tiivistää seuraavasti:

Vuonna 2015 jäsenet näkevät kirkkonsa arvon ja kuulevat siellä Jumalan äänen. Kirkkoon tullaan löytämään vastauksia elämän suuriin kysymyksiin ja sieltä lähdetään palvelemaan Jumalan maailmaa.

5 STRATEGISET SUUNTAVIIVAT VUOTEEN 2015

Haluamme rakentaa Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta osallisuuden yhteisöä Jumalan armon avulla. Vision saavuttamiseksi strategiassa piirretään toiminnan keskeiset suuntaviivat vuoteen 2015. Ne esitetään yleisellä tasolla, koska seurakunnat toimivat eri puolilla maata varsin erilaisissa toimintaympäristöissä. Toiminnan suuntaviivat on konkretisoitava toiminnallisiksi tavoitteiksi. Se tapahtuu kirkon eri tasoilla: seurakunnissa, hiippakunnissa, kirkon keskushallinnon yksiköissä ja kirkollisissa järjestöissä.

Meidän kirkko on totta, kun kirkon jäsenet kokevat sen omaksi hengelliseksi kodikseen ja osallistuvat sen perustehtävän toteuttamiseen. Esitämme seuraavassa kuusi keskeistä toiminnan aluetta, joihin on syytä kiinnittää huomiota.

5.1 Hengellinen elämä vahvistuu

Kirkon ja sen jäsenten hengellisen elämän perusta on yhteys Jeesukseen Kristukseen. Kirkko on ennen muuta Jumalan armon yhteisö. Julistamme evankeliumin sanomaa ja kutsumme avoimesti kaikkia ihmisiä Kristuksen osallisuuteen ja kirkon yhteyteen. Tuomme pelastuksen, ikuisen elämän ja pyhyden ihmisten ulottuville.

Kristityn yhteys Jeesukseen Kristukseen syntyy pyhässä kasteessa, jossa Jumala lahjoittaa uskon. Kasteen yhteydessä vanhemmat ja kummit sitoutuvat huolehtimaan lapsen kristillisestä kasvatuksesta yhdessä seurakunnan kanssa. Siksi seurakunnan tärkein yhteistyökumppani on perhe. Tuemme perheitä arkielämässä, myös sen vaikeuksissa ja ristiriidoissa.

Kotona voi syntyä myönteinen ja vahva kristillinen identiteetti. Tuemme kotien hengellistä elämää, joka siirtää uskoa ja kristillisiä tapoja sukupolvelta toiselle. Rohkaisemme vanhempia opettamaan lapsilleen iltarukouksen ja kannustamme heitä tuomaan lapsensa seurakunnan pyhäkouluun ja kerhoihin. Kutsumme perheitä perhejumalanpalveluksiin ja pyhäpäivän messuun ja otamme niissä huomioon myös lasten ja nuorten hengelliset tarpeet. Huolehdimme laadukkaasti siitä, että lapsella ja nuorella on kaikissa ikävaiheissa mahdollisuus kasvaa seurakunnan yhteydessä. Varhaiskasvatus sekä vuodet ennen murrosikää ovat ratkaisevan tärkeitä.

Rippikoulu on elämän, uskon ja rukouksen koulu. Toteutamme rippikoulut sekä sisällöllisesti että pedagogisesti hyvin. Rippikoulun jälkeen annamme nuorille ja nuorille aikuisille tilaa pohdita elämän ja uskon kysymyksiä ja toimia kirkossa. Otamme todesta internetin mahdollisuudet nuorten ja nuorten aikuisten toimintaympäristönä.

Kirkollisissa toimituksissa seurakunta palvelee jäseniään heidän elämänsä eri vaiheissa, julistaa evankeliumin sanomaa ja rukoilee heidän kanssaan. Arki kohtaa pyhän ja ihmisellä on mahdollisuus pysähtyä arvioimaan elämänsä perustaa. Hoidamme kirkolliset toimitukset aina hyvin ja otamme huomioon toimitusten luonteen jumalanpalveluksena elämän käännekohtassa. Jokaista

kirkollista toimitusta edeltää papin tai muun seurakunnan työntekijän henkilökohtainen yhteydenotto toimitusta pyytäneisiin. Toimitukset avaavat seurakunnille luontevia tapoja olla yhteydessä esimerkiksi kasteperheisiin, vihkipareihin ja omaisiin myös jälkeenpäin. Seurakuntaan muuttaneille tarjoamme aktiivisesti mahdollisuutta kodin siunaamiseen.

Lähetystehtävä alkaa kotimaasta. Kirkkona yhteisömme koostuu monenlaisista ihmisistä, joiden elämäntilanne ja hengelliset tarpeet ovat erilaisia. Luomme mahdollisuuksia etsiä evankeliumin sanomaa ja löytää se sekä elää ja toimia kristittyinä. Tarvitsemme erilaisia tapoja elää todeksi kristittyjen yhteyttä ja syventää hengellistä kasvua. Tuemme pienten toiminnallisten ryhmien ja yhteisöjen syntymistä ja vahvistamme jäsenten mahdollisuuksia kehittää toimintaa ja luoda uutta. Pidämme kirkkojen ovet avoinna yksityistä rukousta ja hiljentymistä varten.

Huolehdimme siitä, että kirkossa on tilaa hengelliselle etsinnälle. Vahvistamme teologista työkentelyä, joka yhdistää opin ja elämän. Otamme vakavasti myös uskon intellektuaalisen haasteen. Puhumme uskostamme ja arvoistamme avoimesti ja ymmärrettävästi ja puolustamme niitä rohkeasti.

Jumalanpalvelus on kaikkina aikoina ollut seurakunnan elämän keskus. Se on kirkon ominta aluetta ja siitä kirkon tunnistaa kirkoksi. Jumalanpalveluksessa evankeliumin sanoma tulee todeksi ja siitä voimansa saava seurakunta elää dynaamisessa liikkeessä pyhästä arkeen ja arjesta pyhään. Lisäämme jumalanpalveluselämään monipuolisuutta, luontevuutta, inhimillistä lämpöä ja hengellistä syvyyttä.

Seurakunnan jumalanpalveluselämän keskus on pääkirkossa pidettävä pyhäpäivän messu. Seurakunnat toteuttavat tämän lisäksi tarpeen ja voimavarojensa mukaan erityyppisiä jumalanpalveluksia sekä sunnuntaisin että arkipäivinä. Monissa muissakin tilaisuuksissa on jumalanpalveluksen elementtejä: sanaa, rukousta, uskon tunnustamista ja kiitosta. Sitoutamme jumalanpalveluselämän suunnitteluun ja toteutukseen koko työyhteisön ja kaikki työalat. Myös se tuo jumalanpalveluksiin vaihtelua ja monipuolisuutta. Hyvin hoidettu jumalanpalveluselämä antaa tilaa seurakuntalaisten yhteyden, hiljentymisen ja Jumalan kohtaamisen kaipuulle ja vastaa siihen niin, että heidän hengellinen elämänsä voi syventyä ja uskonsa vahvistua. Jumalanpalvelus välittää myös kristillistä traditiota sukupolvelta toiselle.

Jumalanpalvelusajoissa tulee ottaa huomioon muuttunut elämänrytmi. Erityisesti suurehkoissa kaupungeissa, joissa on useita seurakuntia, eri kirkkojen jumalanpalvelusaikoja porrastetaan ja järjestetään erityyppisiä jumalanpalveluksia sunnuntain aikana. Näin päämessun rinnalle syntyy monipuolinen jumalanpalvelusten kirjo. Erityisesti kirkkovuoden juhla-aikojen jumalanpalvelukset, perhejumalanpalvelukset, konfirmaatiomessut sekä lasten ja koulujen jumalanpalvelukset tulee valmistella huolellisesti, läsnäolijat huomioon ottaen.

Merkittävä osa seurakuntalaisten hengellisestä elämästä toteutuu median välityksellä. Joukko- viestimiä hyödyntäen räätälöimme eri kohderyhmille heidän hengellistä elämäänsä tukevaa ai-

neistoa. Hartausohjelmia on mediassa päivittäin sekä erityisesti kirkkovuoden juhla-aikoina ja kriisitilanteissa.

Huolehdimme siitä, että seurakuntien jumalanpalveluselämä on monipuolista ja luontevaa ja sisältää inhimillistä lämpöä ja hengellistä syvyyttä. Tuemme kotien hengellistä elämää ja perheitä arkielämässä, myös sen vaikeuksissa ja ristiriidoissa. Kirkollisissa toimituksissa tarjoamme ihmisille mahdollisuuden pysähtyä Jumalan eteen. Olemme avoimia hengelliselle etsinnälle. Julistamme evankeliumin sanomaa kaikille ihmisille ja olemme valmiita keskusteluun uskosta.

5.2 Huolehdimme heikommista ja kannamme maailmanlaajaa vastuuta

Diakonia ja yhteiskunnallinen vastuu ovat osa kirkon perustehtävää. Kirkon diakonia todistaa rakastavasta Jumalasta. Huolehdimme diakonian toimintaedellytyksistä. Kannamme vastuumme heikoimmassa asemassa olevista ja koko luomakunnan tulevaisuudesta.

Kirkon diakonia edistää lähimmäisenrakkautta ja oikeudenmukaisuutta ihmisten elämässä, suomalaisessa yhteiskunnassa ja koko maailmassa. Tuemme henkisissä, sosiaalisissa ja taloudellisissa vaikeuksissa kamppailevia ihmisiä. Kiinnitämme erityistä huomiota lasten ja perheiden hyvinvointiin. Käytämme aiempaa enemmän varoja ponnisteluun köyhyyden vähentämiseksi. Toimimme yhdessä kaikkein köyhimpien kanssa heidän tilanteensa parantamiseksi.

Osallistumme yhteiskunnalliseen keskusteluun tuomalla esille ihmisten hädän ja sen taustalla olevat rakenteelliset ongelmat. Käymme keskustelua heikoimpien asemasta yhteiskunnan päättäjien kanssa.

Diakonia tarjoaa vapaaehtoisille mahdollisuuden toimia lähimmäisenrakkauden puolesta ja kantaa vastuuta. Vahvistamme vertaisryhmiä ja niiden huolenpitoa jäsenistään. Olemme mukana rakentamassa yhteistyöverkostoja, joihin ihmisten on mahdollista kokea kuuluvansa ja joissa toteutuvat turvallisuus ja inhimillinen huolenpito lähimmäisistä.

Maahanmuuttajien määrä kasvaa voimakkaasti. He kohtaavat tullessaan monenlaisia ongelmia. Toimimme maahanmuuttajien ja pakolaisten puolestapuhujina ja suojelijoina. Turvaamme yhteiskuntarauhaa käymällä uskontojen välistä vuoropuhelua ja toimimalla maahanmuuttajien ja suomalaisten keskinäisen ymmärryksen parantamiseksi. Kristillisen uskon pohjalta kohtaamme toisten uskontojen edustajat ja osallistumme uskontojen väliseen rauhantyöhön.

Kirkon lähetystyö ja kansainvälinen diakonia muistuttavat maailmanlaajuisesta todellisuudesta ja edistävät ihmisarvoista elämää kaikkialla maailmassa. Lisäämme seurakuntalaisten ja kirkon työntekijöiden tietämystä kolmannen maailman ihmisten ja kirkkojen elämästä. Toimimme hei-

dän aktiivisena kumppaninaan. Käymme rehellistä vuoropuhelua teologiasta ja kansainvälisestä diakoniasta toisten kristittyjen kanssa.

Olemme avoimia ekumeeniselle yhteistyölle. Rakennamme luterilaisen perintemme pohjalta yhteistä uskon perustaa toisten kirkkojen kanssa. Vaalimme uskon ja rakkauden tasapainoa niin, että kristittyjen yhteys saa näkyviä muotoja ja yhteinen todistuksemme on kirkas.

Yhteisvastuukeräys tekee kirkon diakoniaa tunnetuksi joka vuosi. Keräyksessä yhdistyvät vastuu kotimaan vähäosaisista ja globaali oikeudenmukaisuus. Kehitämme Yhteisvastuukeräystä suurimpana diakoniaan liittyvänä vapaaehtoisponnistuksena.

Tuemme sellaista kehitystä joka edistää elämäntapamme sopeuttamista rajoihin, jota luomakunta edellyttää. Tämä vaatii meiltä oman itsekkyyden ja mukavuudenhalun voittamista. Se merkitsee ympäristövastuuseen kasvattamista, kestävästä kehitystä tukevan elämäntavan edistämistä ja omatoimisen ympäristönsuojelun vahvistamista.

Tarjoamme diakoniassa vapaaehtoisille mahdollisuuden toimia lähimmäisenrakkauden puolesta ja kantaa vastuuta. Toimimme heikommassa asemassa olevien puolestapuhujana yhteiskunnallisessa keskustelussa. Osallistumme toimintaan oikeudenmukaisuuden ja rauhahan hyväksi. Seurakuntamme käyttävät talousarviovaroista 4 % lähetystyöhön ja kansainväliseen diakoniaan. Olemme aktiivisessa kanssakäymisessä kehitysmaiden kirkkojen kanssa. Puolustamme luomakunnan eheyttä.

5.3 Vahvistamme kirkon jäsenyyden merkitystä

Kirkon jäsenyydellä on hengellinen merkitys. Kirkon jäsenet kuuluvat matkalla olevaan Jumalan kansaan, joka elää sanasta ja sakramenteista. Kirkko toimii jäsentensä kautta. Jäsenyys alkaa kasteessa ja jatkuu tulevaan elämään asti. Haluamme pysyä jäsentemme rinnalla elämänkaaren eri vaiheissa.

Kiinnitämme aiempaa enemmän huomiota kirkon jäsenyyden merkityssisältöön. Olemme kiinnostuneita siitä, mitä kirkon jäsenet haluavat jäsenyytensä merkitsevän. Tuemme kristillisen identiteetin vahvistumista. Emme ole välinpitämättömiä, vaan rohkaisemme ja vahvistamme kastettuja jäseniämme uskomaan ja elämään sen mukaisesti.

Seurakuntamme laativat oman jäsenstrategian. Siinä selvitetään jäsenkunnan odotukset ja tarpeet sekä arvioidaan nykyinen toiminta ja sen kattavuus. Seurakunnan jäsenstrategian avulla uudistamme ajattelu- ja toimintatapoja, kehitämme henkilöstön ammattitaitoa ja kohdistamme toimintaa ja resursseja.

Huolehdimme siitä, että muutto seurakunnasta toiseen ei katkaise seurakuntayhteyttä. Haluamme tavoittaa ja kohdata ne, jotka ovat luopuneet kirkon jäsenyydestä. Ihmisten kohtaamisessa ja palvelemisessa hyödynnämme seurakuntien jäsentietojärjestelmän käyttämättömiä mahdollisuuksia.

Perustelemme, mikä merkitys kirkon jäsenyydellä on. Kiinnitämme erityistä huomiota siihen, että seurakuntaan muuttavat uudet jäsenet otetaan lämpimästi vastaan. Väestön ikärakenteen muuttuessa muistamme vanhusten hengelliset tarpeet.

Tarjoamme seurakunnissa vapaaehtoisille uusia toimintamahdollisuuksia. Tämä edellyttää seurakuntiemme henkilöstöltä ja luottamushenkilöiltä ajattelu- ja toimintatavan muutosta. Luomme paikallistasolla käytäntöjä, joilla vähennetään työntekijäkeskeistä toimintaa, lisätään vapaaehtoisuutta ja vahvistetaan osallisuutta.

Monelle seurakunnan jäsenelle riittää tietoisuus, että kirkko on olemassa ja että se toimii. Heidän sitoutumisensa kirkkoon on yhtä merkittävää kuin niiden, jotka elämäntilanteensa vuoksi voivat osallistua aktiivisesti seurakunnan toimintaan. Arvostamme heidän sitoutuneisuuttaan ja vahvistamme heidän identiteettiään kirkon jäseninä. Tarjoamme mahdollisuuden hengellisen elämän vaalimiseen myös mediahartauksien kautta.

Viestimme kirkon tarjoamista palveluista järjestelmällisesti, säännöllisesti ja laadukkaasti. Käytämme eri viestimiä monipuolisesti. Viestinnän oikean välineen ja oikean kohderyhmän löytäminen tapahtuu parhaiten paikallisesti, onpa kysymys ikäryhmistä, toiminnasta tai juhla-aikojen viestinnästä.

Tavoitamme jokaisen jäsenemme laadukkaasti vähintään viisi kertaa vuodessa. Kiinnitämme erityistä huomiota nuorten ja nuorten aikuisten jäsenyyteen sekä seurakuntaan muuttavien uusien jäsenten vastaanottamiseen. Käännämme kirkon elämään osallistuvien määrän kasvuun kaikissa ikäluokissa. Luovumme työntekijäkeskeisestä ajattelutavasta ja luomme vapaaehtoisille mielekkäitä toimintamahdollisuuksia.

5.4 Viemme viestiä

Jokainen kristitty on viestinviejä. Kirkon viestintä on siten koko yhteisön tehtävä. Se kuuluu seurakuntalaisille, luottamushenkilöille ja työntekijöille. Viestimme yksityisesti ja julkisesti, paikallisesti ja valtakunnallisesti. Tavallamme viestiä on merkitystä riippumatta siitä, missä tai mitä keinoa käyttämällä kohtaaminen tapahtuu. Viestimme myös merkeillä: risti sekä avoimet ja hyvin hoidetut kirkkorakennukset ja hautausmaat julistavat toivon sanomaa.

Henkilökohtainen viestintä on vaikuttavin viestinnän muoto. Seurakuntalaisten, luottamushenkilöiden ja henkilöstön tulee olla siitä tietoisia. Annamme henkilöstölle ja luottamushenkilöille

heidän tehtävänsä edellyttämää viestintäkoulutusta ja ohjausta vuorovaikutustaidoissa, julkisessa esiintymisessä ja asiakaspalvelussa.

Varmistamme hyvin hoidetulla julkisella viestinnällä, että kirkko on osa suomalaista arkitodellisuutta ja aktiivisesti mukana julkisessa keskustelussa. Valtakunnallisen viestinnän suunnitelmalinen ja koordinoitu hoito kuuluu kirkon johdolle. Hiippakunnilla ja seurakunnilla on vastuu oman alueensa kirkollisesta viestinnästä. Lisäämme mediahartauksia tukevan aineiston ja kristilliseltä arvopohjalta toteutettavien ohjelmakokonaisuuksien määrää laadukkaasti ja kohderyhmälähtöisesti.

Pidämme huolta siitä, että kriisiviestintää varten tehdyt suunnitelmat kirkon valtakunnallisella tasolla, hiippakunnissa ja seurakunnissa ovat ajantasaiset.

Internet on kirkolle toimintaympäristö, ei pelkkä viestintäkanava. Vahvistamme kirkon työntekijöiden valmiuksia hoitaa tehtäviään myös verkossa. Seuraamme uuden median kehitystä ja hyödynnämme sen tarjoamat mahdollisuudet.

Arvioimme sisäisen viestinnän koko kirkon tasolla ja seurakunnissa sekä ryhdymme tarvittaviin muutoksiin. Huolehdimme viestinnän valmiuksista muutostilanteissa.

Lisäämme vuorovaikutusta viestinnässämme ja tuemme seurakuntalaisten hengellistä elämää myös median välityksellä. Osallistumme aktiivisesti mediassa käytävään keskusteluun. Lisäämme panostusta uuden median käyttöön. Kehitämme sisäistä viestintäämme. Koulutamme keskeisiä toimijoita viestinnän taidoissa.

5.5 Rakenteet ja talous palvelemaan toimintaa

Osallisuuden kirkossa toiminnan kehittäminen edellyttää toimivia rakenteita, osaavaa henkilöstöä ja riittäviä taloudellisia resursseja.

Pidämme huolta kirkon omaisuudesta ja taloudesta. Tällä hetkellä liian suuri osa taloudellisista resursseistamme on sidottu kiinteistömenoihin. Tehostamme toimitilojen käyttöä emmekä kasvata kiinteistömäärää. Muistamme, että pienikin seurakunta tarvitsee oman kirkon. Mikäli uusia toimitiloja tarvitaan, välttämätöntä ei ole niiden omistaminen. Ratkaisu voi löytyä vuokraamisesta tai yhteiskäytöstä. Luomme seurakuntien yhteisiä järjestelmiä, joilla niiden toimitiloja voidaan hallinnoida, markkinoida ja vuokrata edelleen.

Hallintoa keskittämällä ja kustannuksia vähentämällä etsimme riittävät resurssit toiminnan kehittämiseen. Strategiakaudella investoimme huomattavasti enemmän niihin toimintoihin, jotka ovat keskeisiä vision tavoitteiden saavuttamiseksi.

Selkiinnyttämme kirkon ja seurakuntien päätöksentekojärjestelmää ja vastuunjakoja. Huolehdimme siitä, että seurakunnissa tehokas ja riittävän kevyt hallinto tukee toimintaa ja yhteistyöverkostojen muodostumista. Seurakunnissa selvitämme, mitkä rakenneratkaisut parhaiten palvelevat toiminnan kehittämistä ja seurakuntalaisten hengellisiä tarpeita. Seurakuntakoon kasvaessa pidämme huolta siitä, että toiminnalliset yksiköt pysyvät inhimillisen kokoisina.

Nykyinen kirkollisveromalli on edelleen toimiva. Kirkon yhteiskunnallisten tehtävien hoito voidaan edelleen korvata parhaiten siten, että kirkko saa osuutensa yhteisöveron tuotosta. Nykyinen taso kattaa kuitenkin vain hautaustoimen ja jäsenrekisterin ylläpidon. Säilytämme kirkollisveron tason riittävän matalana huolehtimalla jäsenpohjan säilymisestä.

Kehitämme henkilöstörakennetta niin, että strategian tavoitteet saavutetaan. Henkilöstörakenteen oikea mitoitus ja kohdentaminen edellyttävät realistista toimintaympäristön muutosten hahmottamista, työalojen rajojen rikkomista, yhteistoimintaa ja joustoja. Eläkkeelle siirtyvien runsas määrä ja vapaaehtoisten hyödyntäminen antavat tähän hyvät mahdollisuudet. Rakennamme kirkon yhteisiä palvelujärjestelmiä, jotta tukipalveluista vapautuu henkilöstöresursseja hengellisten tehtävien hoitamiseen.

Rohkaisemme nuoria hakeutumaan sellaisiin oppilaitoksiin, jotka valmistavat kirkon tehtäviin. Ikärakenteen muuttuessa huolehdimme kokemuksen ja osaamisen säilymisestä, uusien työntekijöiden rekrytoinnista, hyvästä perehdyttämisestä ja joustavien toimenkuvien luomisesta. Edistämme työvoiman liikkumista yli seurakuntarajojen.

Osallisuuden kirkossa henkilöstökoulutuksen tulee palvella seurakunnan osaamistarpeiden kehittymistä. Henkilöstön pitkäjänteisellä kouluttamisella turvaamme strategian toteutumisen. Kehitämme johtamiskoulutuksessa muutos- ja henkilöstöjohtamisen taitoja.

Rakennamme osallisuuden kirkosta unelmien työpaikan. Siellä kutsumusammattiin yhdistyvät mielekkäät työtehtävät, kannustava työilmapiiri ja hyvä johtaminen.

Kehitämme kirkon henkilöstörakenteen sellaiseksi, että strategian tavoitteet saavutetaan. Rakennamme osallisuuden kirkosta unelmien työpaikan. Pidämme hallinnon tehokkaana, riittävän kevyenä ja toimintaa tukevana. Säilytämme toiminnalliset yksiköt inhimillisen kokoisina. Investoimme lisää strategian mukaisiin kehittämisaikoihin.

5.6 Kirkon uudistuminen jatkuu

Kirkon elämä ja tulevaisuus ovat kiinni siitä, toteutuuko sen perustehtävä. Se ei aikojen saatossa muutu. Perustehtävän toteuttamisessa on myös paljon sellaista, jota ei voida inhimillisesti mitata. Emme voi silti käpertyä itseemme, laitostua ja suhtautua välinpitämättömästi toimintaympäristön muutoksiin. Emme voi myöskään kehittää työtämme kestäväällä tavalla vain reagoimalla

ulkoisiin paineisiin. Kirkon elämää voidaan verrata kristityn elämään: uudistumisen on oltava päivittäistä. Kamppailu pahaan vastaan jatkuu, ja siitä voi selviytyä vain Jumalan armon avulla.

Ryhdyimme uudistuksiin seurakuntalaistemme ja maamme asukkaiden hengellisten tarpeiden näkökulmasta. Pyrimme siihen, että kirkon uudistuminen jatkuu koko strategiakauden.

Seurakuntaliitokset vähentävät seurakuntien lukumäärää vuoteen 2015. Rakennemuutoksilla tehostamme ja turvaamme toimintaa, kevennämme hallintoa ja kohdennamme toimintaa aiempaa paremmin. Strategiakauden aikana selvitämme rakenneuudistusten toiminnalliset vaikutukset ja kehitämme keinoja tukea yhdistyneiden seurakuntien toimintaa.

Vuonna 2007 äänioikeusikäraja päätettiin laskea 16 vuoteen seurakuntavaaleissa. Nuoret kasvavat kirkon tehtäviin vastuuta kantamalla. Haluamme osoittaa heille luottamusta ja saada heitä mukaan seurakunnan hallintoon. Seurakunnissa rohkaisemme nuoria asettumaan ehdokkaiksi ja osallistumaan päätöksentekoon. Teemme seurakuntavaalien ehdokasasettelun aiempaa läpinäkyvämmäksi. Toimitamme vaalit yksipäiväisinä ja kehitämme valtakunnallista vaaliviestintää.

Osallisuuden kirkossa raivaamme tilaa muutoksen mahdollisuudelle. Tämä edellyttää meiltä asenteellista valmiutta. Pidämme huolta siitä, että kaikkia talousarviovaroja ei sidota vuosiksi eteenpäin, vaan budjettiin jää liikkumavaraa tulevia kehittämiskohteita varten.

Kirkon perustoiminta tapahtuu aina paikallisesti, seurakunnissa. Ne ovat avainasemassa kirkon strategiaa toteutettaessa. Tästä syystä laadimme seurakunnissa suunnitelmat ja toimintaohjelmat rakentaessamme yhdessä osallisuuden kirkkoa 2015. Strategian mukaiset, selkeät toiminnalliset tavoitteet voidaan jo nyt kirjata seurakuntien ja seurakuntayhtymien kolmivuotisiin toiminta- ja taloussuunnitelmiin. Suunnitelmia laadittaessa arvioimme, kuinka asetetut tavoitteet on saavutettu, ja mukautamme organisaatiotamme valittuihin toimintalinjauksiin. Laadimme myös vaihtoehtoisia skenaarioita, jotta kykenemme varautumaan toimintaympäristön muutoksiin.

Strategian tavoitteet toteutuvat, jos jokainen kirkon työntekijä omaksuu ne, sitoutuu niihin ja toimii päivittäin työssään strategian suuntaviivojen mukaisesti. Tämä on mahdollista, kun henkilöstö voi aidosti vaikuttaa tavoitteiden asettamiseen ja toiminnan linjauksiin yhdessä luottamus- henkilöiden kanssa. Prosessiin osallistuminen merkitsee siihen sitoutumista.

Osallistavan johtamisen merkitys korostuu strategiatyössä. Kirkkoherroilla ja muilla johtavilla viranhaltijoilla on keskeinen asema strategiaprosessiin kannustamisessa ja sen toteutuksessa. Kun johto sitoutuu, myös alaiset voivat sitoutua. Otamme joka seurakunnassa käyttöön säännölliset esimies–alais-keskustelut. Johtamistehtävään kuuluvat myös vapaaehtoistoiminnan organisointi, laaja yhteistyö seurakunnan sisällä ja aktiivinen verkostoituminen alueen eri toimijoiden kanssa.

Strategiaprosessi itsessään on jo merkityksellinen. Tarvitsemme strategian toteuttamiseen mukaan eri tavoin osaavia seurakuntalaisia. Rakennamme yhdessä kirkollisten järjestöjen ja hengellisten liikkeiden kanssa meidän kirkkoa, osallisuuden yhteisöä. Siinä toteutuvat usko armolliseen Jumalaan, osallisuus pelastukseen ja toiminta lähimmäisen hyväksi.

Perustamme seurantaryhmän, joka säännöllisesti arvioi strategian toteutumista kirkon eri tasoilla. Se huolehtii siitä, että kirkon strategiasta muodostuu jatkuva prosessi, ja uudistaa asetettuja toiminnallisia tavoitteita vastaamaan toimintaympäristön muutosta.

Tunnustamme, että kilvoittelumme ja kirkon uudistaminen toteutuvat vain Jumalan armon avulla. Sen varassa kirkon uudistuminen jatkuu. On uskaliaasta edetä, mutta vielä vaarallisempaa jäädä paikoilleen.

Seuraamme toimintaympäristön muutoksia ja uudistamme toimintaa perustehtävälle uskollisena. Selvitämme rakenneuudistusten toiminnalliset vaikutukset ja kehitämme keinoja tukea yhdistyneiden seurakuntien toimintaa. Pidämme huolta, että talousarviovaroissamme on liikkumavaraa kehittämiskohteiden tarpeisiin. Rakennamme yhdessä osallisuuden kirkkoa ja teemme paikalliset strategiat huolella ja laajan yhteistyön avulla. Huolehdimme siitä, että strategiasta muodostuu jatkuva prosessi, joka uudistaa toiminnallisia tavoitteita vastaamaan toimintaympäristön muutoksiin.